

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

Максим БУЛИК

«19» листопада 2024 р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

«БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ШВЕЦІЇ У ХХІ СТ.»

Кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти другого (магістерського)

рівня вищої освіти освітньо-професійної програми

«Міжнародні відносини»

Смотрицького Віталія Анатолійовича

Науковий керівник:

Булик Максим Володимирович, к.політ.н., доцент

кафедри політології та міжнародних відносин

Маріупольського державного університету

Рецензент:

Трима Катерина Андріївна, кандидат політичних

наук, професор кафедри міжнародних відносин,

інформації та регіональних студій Національного

авіаційного університету

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою добре / 82 / В

Секретар ЕК

Анастасія ТРОФИМЕНКО

«17» грудня 2024 р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ШВЕЦІЇ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	30
РОЗДІЛ 3. ОБОРОННА ПОЛІТИКА ШВЕЦІЇ: ВІД НЕЙТРАЛІТЕТУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	52
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність. Протягом останніх двох десятиліть у світовій політиці відбулися значні зміни, що призвели до концептуального перегляду засобів зміцнення міжнародної безпеки та спричинили перегляд базових засад дослідження політики у сфері безпеки (склад, зв'язки, динаміку та масштабність загроз на національному та міжнародному рівнях). Поява нових загроз та необхідність побудови відповідної стратегії реагування стали викликом зокрема для європейської політики безпеки.

Російська агресія проти України, яка розпочалася у 2014 році з анексії Криму та подальшого розв'язання війни на Донбасі, стала не лише серйозною проблемою для безпеки України, але й викликом для стабільності та безпеки всієї Європи. Це питання набуває особливої актуальності в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році, що створює нові ризики для європейської системи безпеки. Росія прагне перегляду існуючого міжнародного порядку, заснованого на принципах суверенітету та територіальної цілісності. Її агресивна політика кидає виклик основним нормам міжнародного права, створюючи небезпечний прецедент для інших держав, які можуть слідувати подібним сценаріям. Це підриває довіру до системи колективної безпеки, зокрема в рамках Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та НАТО.

Російська агресія створює ризики розширення конфлікту за межі України. Нарощування військової присутності біля кордонів НАТО може спровокувати пряме зіткнення між Росією та країнами Альянсу. Зокрема, країни Балтії та Скандинавії розглядаються як потенційні цілі для гібридних операцій чи навіть прямої агресії.

Загроза російської агресії має важливі наслідки для національної безпеки Швеції, незважаючи на те, що країна географічно знаходиться на північ від зони конфлікту в Україні. Вплив цієї загрози можна розділити на

кілька ключових аспектів. Насамперед, Швеція, як країна Балтійського регіону, перебуває у зоні потенційної ескалації конфліктів через посилення російської військової активності. Росія постійно нарощує присутність на Балтійському морі, включаючи розгортання сучасних ракетних систем, авіації та військово-морських сил у Калінінградській області. Це створює пряму загрозу для безпеки шведського повітряного простору та морських кордонів.

Росія активно використовує гібридні методи впливу, такі як кібератаки, дезінформаційні кампанії та втручання у внутрішню політику інших країн. Швеція вже ставала об'єктом кібератак на свої державні установи та енергетичну інфраструктуру. Крім того, російська дезінформація може бути спрямована на створення соціальної нестабільності, підрич довіри до уряду та вплив на громадську думку. Швеція має стратегічно важливе розташування в Балтійському регіоні. Наприклад, острів Готланд, який забезпечує контроль над великими морськими шляхами, має ключове значення для безпеки НАТО та європейських країн. Потенційна російська агресія може включати спроби окупації чи нейтралізації таких важливих об'єктів.

Під впливом всіх цих факторів, Швеція, традиційно нейтральна, була змушена переглядати свою політику безпеки. У відповідь на російську загрозу країна значно збільшила військові витрати, відновила постійну військову присутність на Готланді та подала заявку на вступ до НАТО у 2022 р., закінчивши цей процес у 2024 р.

Означені фактори визначають актуальність дослідження еволюції безпекової політики Швеції на сучасному етапі.

Об'єктом роботи є безпекова політика Швеції.

Предметом даної роботи є особливості її реалізації у XXI ст.

Мета роботи – встановити основні риси та особливості безпекової політики Швеції на сучасному етапі.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

– розглянути концептуальні підходи до визначення понять, що становлять категоріальний апарат дослідження;

- проаналізувати стан наукової дослідженості даної проблеми, джерелознавчу та методологічну базу дослідження;
- встановити причини обрання Швецією нейтралітету як основи моделі національної безпеки.
- охарактеризувати нормативно–правову базу Швеції в сфері безпеки та виокремити механізми їх реалізації;
- визначити причини та передумови переходу Швеції від нейтралітету до євроатлантичної інтеграції та вступу до Північноатлантичного Альянсу.

Дослідження ступеня наукової вивченості проблеми реалізації безпекової політики Швеції дозволило класифікувати проаналізовані роботи наступним чином.

Перша група робіт присвячена аналізу та тлумаченню поняття «безпека», дослідженню її основних моделей, зокрема, моделі світового панування, регіонального лідерства, ядерного стримування, колективній і нейтральній моделі, а також коопераційній, яка поділяється на «гроціанську» та «кантіанську», й «теорії демократичного світу». Ця група включає роботи таких авторів, як О. Г. Білорус «Глобалізація і безпека розвитку» [7], В. П. Циганов «Політична безпека і безпечна політика: Складові, ознаки, стан, тенденції» [64], В.П. Горбулін та О. В. Литвиненко «Європейська безпека: можливий шлях послабити виклики і загрози» [18], С. П. Пономарьов «Поняття та сутність сектору безпеки» [51], С. Є. Горбатюк «Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки» [17].

Друга група робіт приділяє увагу поняттю «нейтралітет», його особливостям у різних країнах, правовим аспектам, проявам у сучасному світі. Цю проблему розглядають такі автори як Н. А. Мельник у праці «Трансформація концепту нейтралітету: вплив процесу глобалізації на позицію нейтральних країн наприкінці ХХ – початку ХХІ століття» [44], В. А. Манжола, В. М. Вдовенко у роботі «Нейтралітет та позаблоковість у

європейській системі міжнародних відносин» [37], Л. Д. Чекаленко у праці «Позаблоковість чи нейтралітет: європейський досвід» [65], Г. Д. Хоменко у навчальному посібнику «Основи миротворчості» [63].

Третя група робіт – це дослідження авторів, які вивчали загальний розвиток зовнішньої політики Швеції, до таких авторів відносяться: І. Андерсон і його книга «Історія Швеції» [1], Б. Сунделіус і його книга «Зовнішня політика країн Північної Європи» [102], Дж. Вейбуль і його праця «Кратка історія Швеції» [120], К. А. Карпова і її стаття «Вопрос присоединения нейтральных государств Европы к НАТО: пример Швеции» [28] та інші. Ці автори зображають основні напрями шведської політики та її особливості.

Дослідженням розвитку зовнішньополітичної доктрини нейтралітету Швеціїї займається четверта група робіт, серед яких праці В. Безкоровайного, К. Вальбека, В. Вдовенка, А. Дмитрієва, Н. Мельника, Л. Чикаленка тощо. Автори присвячують свої роботи становленню, розвитку та специфіці шведської доктрини нейтралітету.

До п'ятої групи робіт включено авторів, які характеризують проблему моделі національної безпеки Швеції та розглядають її еволюцію, серед таких робіт можна виділити праці О. В. Коломієць «Безпекова парадигма скандинавського нейтралітету: на прикладі Фінляндії та Швеції» [31], А. О. Дирди «Особливості формування нейтралітету у зовнішній політиці європейських країн» [20], Н. А. Мельник «Вплив процесу глобалізації на трансформацію позицій нейтральних країн наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття» [41], В. Манжолі та Вдовенко В. М. «Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин» [37].

Джерельну базу складають декілька груп документів. Насамперед, це міжнародні договори й угоди міждержавного рівня щодо нейтрального статусу європейських країн, а саме Гаазькі конвенції V й XIII 1907 року [84], а також документи ЄС, програми НАТО й декларації ООН, такі як Маастрихтський договір [112], Амстердамський договір [115], Ніццький

договір [117], Лісабонський договір [116], програма «Партнерство заради миру» [94], Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй [53] та інші. В цих документах приділяється увага проблемам безпеки та врегулюванню конфліктів (існуючих й можливих) на європейському просторі і не тільки.

Друга група – це документи, присвячені основним задачам політики Швеції, які прописані у положеннях Конституції країни [78] та Шведському Кодексі законів (Swedish Code of Statutes) [101].

Третя група: звіти, статті та заяви, що стосуються нейтрального статусу шведської держави на офіційних сайтах органів державної влади (Konstitutionsutskottets utlåtande 1930:Ku17 [89], Utrikesdeklarationen 2018 [118]).

Четверта група: інтерв'ю, матеріали ЗМІ та дипломатичне листування провідних політичних діячів щодо нейтрального статусу Швеції. Зокрема, це статті з газет та журналів «Stockholms – Tidningen» [100], «Dagens Nyheter» [103], «Affonbladet» [79], «Svenska Dagbladet» [119], «Folkets Dagbladet» [80].

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи було вжито такі методи дослідження, як: принцип історизму (з'ясовано коли і як з'явилися перші згадування про політику нейтралітету, як вона розвивалася і які риси їй були притаманні в окремі періоди часу), методи аналізу та синтезу, контент – аналізу (для спостереження та аналізу публікацій, доповідей, політичних заяв), метод екстраполяції (встановлено можливі шляхи зовнішньополітичного курсу Швеції), метод групування базового матеріалу (застосовано для розподілу джерельної бази на групи), принцип хронології та аналітично – логічний метод для логічного та послідовного викладення матеріалу, методи аналогії та порівняння для структуризації нейтралітету як явища, системний підхід для вивчення політичних процесів та багато інших.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі й концептуальному осмисленні процесу реагування на нові загрози, що виникають перед європейськими країнами в умовах широкомасштабної російської агресії.

Практичне значення. Результати дослідження можуть застосовуватися для впровадження матеріалів і висновків в навчальний процес у закладах освіти, в нормативних, і в факультативних курсах. Основні положення даної роботи можуть бути використані в процесі підготовки до лекційних та семінарських занять з курсів «Міжнародна та європейська безпека», «Зовнішня політика країн Європи», «Глобалізаційні процеси у сучасному світі».

Ступінь наукової розробленості теми дослідження. Аналізуючи безпекову політику Швеції, треба зауважити, що це поняття є не новим, але під впливом глобалізаційних процесів набуває нових характерних рис. Тому стан проблеми на сьогодні характеризується недостатньою кількістю змістових наукових робіт. Але слід відзначити, що проблеми безпеки є достатньо вивченими на сьогодні, проте не втрачають актуальності через появу нових глобалізаційних викликів.

Характеристика зміну роботи. Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел з найменувань.

Перший розділ «ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ» присвячений аналізу концептуальних підходів до категорій «безпека» (та її рівні), «модель безпеки», «нейтралітет», тощо; представлено аналіз наукової дослідженості проблеми, джерелознавчої бази, методології дослідження.

Другий розділ «КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ШВЕЦІЇ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ» розглядає еволюцію політико – правових засад моделі національної безпеки Швеції; демонструє дискусію в політичних колах Швеції щодо її трансформації.

Третій розділ «ОБОРОННА ПОЛІТИКА ШВЕЦІЇ: ВІД НЕЙТРАЛІТЕТУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ» досліджує основні передумови та причини нейтралітету Швеції, етапи його розвитку, причини та передумови переходу до участі у Північноатлантичному альянсі.

У висновках розв'язуються поставлені завдання та підбито підсумки даного дослідження.

Список використаних джерел складається з 116 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання забезпечення безпеки завжди знаходилися в центрі уваги теорії та практики міжнародних відносин.

Тому треба зрозуміти, що таке взагалі безпека, дати їй визначення, охарактеризувати її моделі та рівні, теоретичні аспекти, особливу увагу приділяючи при цьому нейтральній моделі.

Безпека – складне соціальне явище, багатопланове і багатогранне за своєю структурою та проявам, яке відображає у відносинах розбіжні інтереси різних суб'єктів. Звідси – обумовленість розгляду безпеки з суб'єктивного погляду, неоднозначними переконаннями щодо цього поняття. У методологічному аспекті важливо мати цілісне бачення безпеки як соціального явища [7] .

Витоки поняття «безпека» можна прослідкувати ще в роботах античних авторів, наприклад, Демокрит розглядав безпеку в контексті пристосування людини до умов життя, Платон – як захист справедливої гармонізації інтересів в ідеальній державі, Аристотель зводив безпеку до проблеми самозбереження.

Як продукт політичної свідомості поняття «безпека» виникає в західноєвропейській суспільно – політичній думці. Безпека як основна цінність і право людини вперше стала розглядатися в рамках західного світу в революційний період його історії. У Біллі про права 1689 року, прийнятому в Англії, в американській Декларації незалежності 1776 року і у французькій Декларації прав людини і громадянина 1789 року прямо або побічно безпека розглядалася в якості природного права людини поряд зі свободою, власністю і опором пригнічення. Серйозні руйнівні наслідки, які принесли Європі війни і революції XIX – XX століть, мали великий вплив на еволюцію людської свідомості і наступні зміни в розумінні безпеки. Їм стали позначати не тільки

стан окремого індивіда, але і стан окремої держави і навіть міжнародного співтовариства держав.

Аналіз історичних процесів дозволяє виявити ряд закономірностей, що притаманні функціям безпеки: незважаючи на прогрес, проблеми забезпечення безпеки, як на глобальному, регіональному рівнях, так і на державному рівні, залишаються актуальними і нікуди не зникають, а масштаб загроз тільки збільшується, при цьому охоплюючи усі сфери життя людини [17].

На сучасному етапі вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають безпеку переважно як стан захищеності від певних загроз та небезпек. Так, тлумачний словник української мови дає визначення безпеки як стану, коли кому – чому – небудь ніщо не загрожує. На думку, В. Храмова, «безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз» [32]. Інша група дослідників робить основний акцент на захисті цінностей («справедливість», «права людини», «свобода»). Так, на думку, американського політолога А. Уолферса, безпека в об'єктивному плані передбачає відсутність загроз набутим цінностям, а у суб'єктивному – відсутність страху, що вказаним цінностям буде нанесено шкоду, що вони будуть піддані руйнації. Тобто, безпека розглядається сама по собі як цінність, певне суспільне благо [21].

Залежно від масштабів прояву розрізняють такі рівні міжнародної безпеки:

- 1) національний,
- 2) регіональний,
- 3) глобальний.

Така типологія безпосередньо пов'язана з найважливішими просторовими категоріями геополітичної теорії, якими є: державна територія, геостратегічні та геополітичні регіони; світовий геополітичний простір.

Сучасні геополітичні та внутрішньодержавні процеси вимагають від держав уміння поєднати суверенітет й незалежність на тлі глобалізаційного

виміру міжнародних відносин, активної дипломатичної діяльності. Тут визначальну роль відіграє таке явище як національна безпека. Саме національна безпека слугує орієнтиром у зовнішній політиці та збереженні національної ідентичності. Без реалізації основ національної безпеки держава припиняє своє становлення й існування як самостійний політичний інститут і актор на міжнародній арені, не можуть розвиватися та реформуватися окремі сфери життя суспільства.

Так, модель світового панування характеризується такими особливостями як: стратегія демонстрації військової потужності; адекватний рівень фінансування оборонно – безпекового комплексу; сильна економіка, високий рівень життя; відповідний рівень економічної та інформаційної безпеки; орієнтація на збереження й зміцнення домінуючих позицій; реалізація програми «Партнерство заради миру»; участь у воєнно – політичних блоках; постійний моніторинг та протидія загрозам регіональній та світовій безпеці; розповсюдження власних цінностей; важливим інструментом реалізації національної безпеки є розвідка та контррозвідка.

Основним завданням моделі регіонального лідерства є політичне домінування в певному регіоні, а також функціонування як один із полюсів у багатополлярному світі. Стратегія національної безпеки за цією моделлю характеризується достатнім рівнем фінансування оборонно – безпекового комплексу; партнерськими відносинами з іншими державами; підтриманням високого технологічного потенціалу; підтримкою миру в регіоні; орієнтацією на демократичну та консенсусну взаємодію.

Основною характеристикою моделі ядерного стримування є дотримання стратегії ядерного стримування. Ядерне стримування – запобігання будь – яких дій противника за допомогою загрози застосування ядерної зброї. Під заборону мається на увазі, що володіння ядерною зброєю будь – якою країною викликає страх інших і отже гарантує їй безпеку і захист від нападу агресорів. Інші характерні особливості національної безпеки за цією моделлю

є ідентичними з особливостями національної безпеки моделі регіонального лідерства.

Національна безпека держав за колективною моделлю ґрунтується на ідеї загального розвитку групи держав або держав світу. Характерними особливостями національної безпеки держав за цією моделлю є ліберальний підхід до міжнародних відносин, глобальний транснаціоналізм, пріоритет закону над силою, апелювання до таких засад міжнародної безпеки як демократичність та колективність.

Під регіональною безпекою мається на увазі група держав, інтереси в сфері безпеки яких переплетені так щільно, що їх національні безпеки не можна продуктивно розглядати у відриві один від одного.

Регіональна безпека – складова частина міжнародної безпеки, що характеризує стан міжнародних відносин в конкретному регіоні світового співтовариства як вільний від військових загроз, економічних небезпек і т.п., а також від вторгнень і втручань ззовні, пов'язаних з нанесенням шкоди, посягань на суверенітет і незалежність держав регіону. Найбільше значення в загальній структурі регіональної безпеки мають загальноєвропейська, близькосхідна і азіатсько – тихоокеанська безпека [36].

Регіональна безпека відрізняється від інших видів безпеки за декількома критеріями. По – перше, тим, що процес підтримки регіональної безпеки можуть забезпечувати як спеціально створені для цього організації (Організація з безпеки і співробітництва в Європі), так і об'єднання держав більш універсального характеру (Організація африканської єдності). По – друге, відмінністю в забезпеченні безпеки в різних регіонах світу є неоднорідна ступінь залученості великих держав в забезпечення регіональної безпеки.

Глобальна безпека – різновид безпеки, який охоплює все людство, інакше кажучи сприяє захисту від загроз планетарного масштабу, що загрожують життю або погіршують умови існування. У першу чергу, до таких загроз відносять глобальні проблеми сучасності.

Глобальні проблеми сучасності – це такі проблеми планетарного масштабу, які зачіпають в тій чи іншій мірі життєво важливі інтереси всього людства, всіх держав і народів; вони виступають як об'єктивний фактор розвитку сучасної цивілізації, набувають надзвичайно гострий характер і загрожують не тільки позитивному розвитку людства, а й загибелі цивілізації, якщо не будуть знайдені конструктивні шляхи їх вирішення, і вимагають для свого рішення зусиль всіх держав і народів, всього світового співтовариства. Глобальні проблеми характеризуються комплексністю і взаємозалежністю, динамізмом [49].

Взаємодія між глобальною, регіональною та національною безпеками існує, але вона не пряма. Наприклад, посилюючи ступінь захищеності національної безпеки, ми не підсилюємо регіональну, і навпаки.

Моделі міжнародної безпеки визначаються характером відносин між учасниками систем безпеки. Розглядаються в основному три моделі – колективної, загальної та коопераційної безпеки [34].

Колективна безпека – поняття, що з'явилося в світовому політичному вченні і закріпилося у дипломатичній практиці ще в 1920–30–ті роки. У той період, коли робилися спроби створити механізм запобігання нової світової війни на базі Ліги Націй.

Одним з головних елементів колективної безпеки є існування групи держав, об'єднаних спільною ціллю (оборона своєї безпеки). Також повинна бути присутньою певна система військово – політичних заходів для вирішення конфліктної ситуації, яка досягла свого піку. Різновиди колективної безпеки можуть різнитися один від одного в залежності від цілей, які ставлять перед собою держави. Прикладом таких груп держав є Організація Варшавського договору, Європейський Союз, СНД, Організація договору колективної безпеки. Держави можуть об'єднатися й через зовнішню небезпеку, що загрожує цим країнам (наприклад, Шанхайська організація співробітництва).

У цілому ж колективна безпека зосереджує увагу на військово – стратегічних проблемах і не націлена на вирішення інших аспектів

міжнародної безпеки (економічних, соціальних, екологічних та інших). Це досить обмежує можливості використання даної моделі в сучасних умовах. Проте, у 1990–і роки спостерігався підйом інтересу до цієї моделі серед російських вчених і політиків, обумовлений динамікою розвитку СНД, а також зовнішніми загрозами (розширення НАТО, ісламський фундаменталізм, локальні конфлікти в суміжних регіонах). Тому не випадково Ташкентський договір 1992 був названий Договором про колективну безпеку, а ШОС останнім часом поширює військово-співробітництво на економічну сферу і, крім того, залучає в якості асоційованих членів здавалося б принципових суперників Індію та Пакистан.

Іншою моделлю є «коопераційна безпека», увага якій стала приділятися з середини дев'яностих років минулого століття. Ця модель, на думку деяких вчених, й бачить багатовимірний характер міжнародних загроз, й має певні пріоритети і спрямовує свою діяльність на вирішення першочергових завдань безпеки. Коопераційна модель безпеки вирішує дискусійні питання більш мирними засобами, але при цьому не усуває можливості застосування військової сили як інструменту превентивних заходів у сфері безпеки. Вона націлена на співпрацю між державами різних типів цивілізаційного устрою й при цьому спирається на військово – політичні союзи, при вирішенні визначених питань. Під кінець, визнаючи державу основним суб'єктом міжнародної діяльності, ця концепція наголошує на використанні потенціалу наднаціональних і транснаціональних організацій.

Але й у цій системі є ряд недопрацьованих моментів: не говориться які інститути мають стати основою системи світової безпеки, як запобігти відродженню блокової системи та занепаду існуючої сучасної системи. Вселяють побоювання і спроби деяких держав і коаліцій (США і НАТО) інтерпретувати поняття коопераційної безпеки в вигідному для себе сенсі і збудувати не рівноправну, а ієрархічну систему міжнародних відносин.

Концепцію коопераційної безпеки поділяють на два основних напрямки, які називають «гроціанською» і «кантіанською» концепціями. Гроціанська

концепція більше апелює до міжнародних інститутів і правових норм, в той час як кантіанська наполягає на універсальності моральних норм і дотриманні прав особистості як головних критеріїв безпеки. Відмінності між цими концепціями досить великі. У першій приділяється значна увага необхідності створення найбільш широкої спільноти безпеки, в якій могли б взяти участь усі зацікавлені країни. У другій концепції співтовариство безпеки обмежено досить вузьким колом його членів.

На думку прихильників гроціанської кооперативної безпеки, сукупність заходів, запропонованих цією концепцією, можуть створити справжню систему міжнародної безпеки, для чого необхідно вдосконалити діючу систему безпеки, яка може привести до чергового поділу світу на блоки.

Кантіанська концепція кооперативної безпеки, відрізняється від гроціанської тим, що прихильники цієї концепції дотримуються думки про неефективність ООН і переконані в тому, що в умовах сучасного середовища необхідно діяти не на основі міжнародно – правових норм і принципів, а виходячи з захисту гуманітарних цінностей та ідеалів. Головним інструментом досягнення безпеки прихильники кантіанської моделі вважають НАТО.

Також існує «теорія демократичного світу», яка заснована на припущенні, що демократичні режими через однорідну ідеологію, соціально – економічні умови та рівність не воюють один з одним. Ця теорія дотримується думки про те, що, конфлікти, які мають місце між демократичними державами пов'язані тільки з тим, що ці держави недостатньо демократичні [34] .

Разом з тим необхідно відзначити, що гострота дискусії з питань безпеки після розпаду Союзу Радянських Соціалістичних Республік не набула деструктивного характеру. Навпаки, наукова думка в галузі розробки теорії та методології безпеки має цілком конструктивну спрямованість. Крім цього, намітилася тенденція до певної однотайності між різними школами. Так, всі вони виходять з багатовимірного і багаторівневого розуміння як національної, так і міжнародної безпеки та мають схожі позиції щодо зростаючої ролі

чинників «м'якої» (невійськової) безпеки. Для більшості наукових шкіл захист національних інтересів в сфері безпеки є важливим пріоритетом.

Прихильники «широкого» підходу до проблем безпеки вказують на те, що підсилюється роль економічних, екологічних, соціальних та інших факторів. Їх опоненти вважають, що при такому трактуванні проблема безпеки «розмивається» безліччю існуючих в міжнародних відносинах і світовій політиці інших аспектів.

У змістовному плані в міжнародній і національній безпеці виділяються наступні її види (області прояви і забезпечення): політична, економічна, технологічна, військова, екологічна, інформаційна, соціальна, правова, культурна, інтелектуальна, демографічна, генетична, психологічна та ін.

Розширення змістовного поля поняття «безпека» не могло не привести до нових інтерпретацій цього терміна. У багатьох традиційних політологічних парадигмах безпека визначається як відсутність небезпек або здатність актора ефективно зустріти і запобігти потенційні загрози. Однак подібне визначення не містить позитивного бачення безпеки.

Таким чином, розглянута класифікація є досить ґрунтовною та змістовною й дозволяє зробити висновок, що на даному етапі розвиток інституту безпеки є досить проблемним питанням.

Одним із способів забезпечення національної безпеки країни є політика нейтралітету. Термін «нейтралітет» (нім. Neutralität) походить від латинського «neuter», що в перекладі означає «ні той, ні інший», тобто, якщо брати сферу міжнародних відносин, це той, хто не підтримує ніяку сторону.

Сьогодні визначення цього поняття змінилося: «Нейтралітет – це політичне і юридичне становище держави, що не бере участі у війні між іншими державами і не надає військової допомоги ні тієї, ні іншої воюючої сторони».

Нейтралітет у галузі міжнародного права означає статус держави, що утримується від участі у воєнних конфліктах. Сутність поняття нейтралітету полягає, перш за все, у тому, що він покликаний утримувати державу від

залучення до міжнародних конфліктів, правових та політичних. Нейтралітет передбачає неупереджене ставлення держави до всіх сторін конфлікту, тобто країна не може надати допомогу жодній з сторін. У свою чергу, нейтральний статус дає державі право імунітету від ведення воєнних дій на її території. Крім того, нейтралітет дозволяє державі співпрацювати з іншими країнами у невійськових сферах діяльності в мирний час.

Дослідники пропонують різні точки зору щодо поняття нейтралітету. Як правило, його трактують як поняття, пов'язане з військовою сферою, зокрема, у юридичному словнику поняття нейтралітету характеризують як статус держави, якій «раз і назавжди заборонено брати участь у міжнародному збройному конфлікті». Такий підхід є досить обмеженим, бо не бере до уваги економічну конкуренцію країн та організацій, яка виходить на перший план в мирний час.

Окремі вітчизняні дослідники вирізняють право та політику нейтралітету. На думку дослідника О. Їжака, держава визначає політику нейтралітету по тому, яким чином вона зберігає свій нейтралітет під час війн та в мирний час, утім у правовому розумінні нейтралітетом називають статус держав виключно під час війни [17]. Б. Ганюшкін підходить до розуміння політики нейтралітету по – іншому. На його думку, це поняття виникло пізніше ніж поняття нейтралітету, в новітній час. Він вважав, що політика нейтралітету повинна проводитися миролюбною державою, яка б передбачала «неучасть даної держави в військових блоках і угрупованнях, відмова від надання його території під військові бази і встановлення на основі взаємності дружніх відносин цієї держави з іншими країнами» [15].

Слід також приділити увагу працям В. Вдовенко, яка запропонувала власне визначення поняття «нейтралітет»: «Нейтралітет – це юридичний і політичний статус держави, яка зобов'язується не брати участі у війні між іншими державами, відмовляється від військової допомоги конфліктуючим сторонам, а в мирний час відмовляється від участі у військових блоках» [37].

Поміж зарубіжних вчених, які займалися вивченням нейтралітету слід відмітити Е. де Ваттеля. Вважається, що саме він ввів в науку міжнародного права термін «нейтралітет». Нейтралітет розглядався їм як позиція держави по відношенню до військових дій, які здійснюються іншими державами, а також як позиція держави з питання про законність використання сили для вирішення виниклого конфлікту [17].

Під тимчасовим розуміють нейтралітет, якого держава притримується під час конкретних міжнародних конфліктів, війн. Цю категорію вважають найбільш раннім різновидом нейтралітету, хоча основні права та обов'язки тимчасово нейтральних держав були кодифіковані лише 1907 році у Гаазьких конвенціях [84].

Постійний нейтралітет передбачає відмову від участі у будь – яких міжнародних конфліктах, а також міжнародних військових організаціях; як правило, він прописується в офіційному законодавстві держави. Цей різновид нейтралітету був сформований переважно у ХІХ столітті і в період після 1945 року, коли Лаос, Камбоджа, Туркменістан, Мальта та Австрія видали декларації та інші документи, згідно з якими проголошувався їх нейтральний статус. Його статус повинен бути закріплений юридично міжнародним договором, який буде поширюватися на майбутній час і стане основою зовнішньо – політичного курсу країни або визнаний іншими державами.

Під позитивним нейтралітетом, який також називають нейтралізмом, і який був сформований під час холодної війни, розуміють укладення двома державами договору, згідно з яким одна з країн зобов'язується не брати участі у міждержавних військових і/або економічних блоках; як правило, країни, що дотримуються політики позитивного нейтралітету, беруть активну участь у збереженні миру [58].

Крім того, вирізняють проміжні варіанти основних трьох різновидів нейтралітету, зокрема, деякі країни (наприклад, Швеція) впроваджують практику традиційного нейтралітету, тобто систематичного уникання участі у міжнародних конфліктах, без накладення обов'язків.

Інші класифікації передбачають поділ нейтралітету на загально визнаний і визнаний частиною держав, на добровільний та нав'язаний (нейтралізацію).

Головна проблема реалізації нейтралітету полягає у тому, що його ефективна дія можлива лише за умови зацікавленості у ньому всіх сторін, які мають вплив на державу; особливо це питання актуальне у тих нейтральних країнах, які розташовані між двома головними військовими блоками, НАТО та Організацією договору про колективну безпеку, а раніше між НАТО та Організацією Варшавського Договору.

Нейтралітет, з одного боку, уповільнює процеси глобалізації, тобто позбавляє державу можливості повною мірою інтегрувати свою економічну та військову системи до аналогічних міждержавних структур, для забезпечення своїх інтересів та зберігання територіальної цілісності. З іншого боку, така інтеграція потенційно може призвести до негативних наслідків для держави, наприклад, обмеження можливості самостійної оборони своєї території.

Таким чином, можна зробити висновок, що нейтралітет є поняттям, яке включає в себе певні загальні правові елементи, такі як неучасть у військових конфліктах та у міждержавних воєнних організаціях; нейтралітет має різні моделі і поділяється на певну кількість різновидів. Втрати від нейтралітету полягають у обмеженні інтеграції держави до системи колективної оборони, натомість вигоди нейтралітету полягають у забезпеченні недоторканості території країни, підтриманні рівноправних відносин з більшістю держав світу. Таким чином, для новоутворених держав, яким необхідно визначитися зі своїм місцем та статусом у вже існуючій світовій системі, нейтралітет, в залежності від геополітичної ситуації, стане або можливістю забезпечити мир на своїй території та економічну вигоду, або втратою шансу на допомогу в рамках колективної оборони.

Історіографію даної роботи можна класифікувати за проблемним принципом. Базою дослідження виступають праці істориків, політологів, журналістів, політиків, які присвячені проблемам безпеки та нейтральним країнам.

Перша група робіт присвячена аналізу та тлумаченню поняття «безпека», дослідженню її основних моделей. У цьому питанні треба приділити увагу праці українського дослідника В. П. Циганова «Політична безпека і безпечна політика: Складові, ознаки, стан, тенденції» [64], в якій автор визначає сутність поняття “безпека” як діяльність людей, суспільства, держави, світового співтовариства народів щодо виявлення, запобігання, послаблення, відвернення загрози, здатної загубити їх, позбавити матеріальних і духовних цінностей, завдати невідшкодованих збитків, заблокувати шляхи для прогресивного розвитку.

У праці О. Г. Білоруса «Глобалізація і безпека розвитку» [7], у якій наголошується, що тема «глобалізації» тісно й органічно пов’язана з проблемами безпеки. Автор виділяє неминучість протистояння і зіткнення двох світів — християнського та ісламського. «Безпека» розглядається як запобігання численним загрозам і небезпекам у сучасному світі. Для запобігання загрозам і небезпекам у сучасному світі автор акцентує, що потрібне «провидче бачення» й аналіз того, що відбувається у світі.

У статті С. П. Пономарьова «Поняття та сутність сектору безпеки» [51] досліджується поняття сектора безпеки і його суть, з цією метою проаналізовані різні види безпеки, в тому числі економічну, соціальну, політичну, екологічну, державну, особисту і військову безпеку. Приділено увагу взаємодії державних органів при забезпеченні різних видів безпеки.

С. Є. Горбатюк у праці «Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки» [17] розкриває еволюцію поняття безпеки від його осмислення у стародавніх політико – правових ученнях до сучасних теоретико – методологічних підходів. З’ясовано, що від часів античності до новітньої історії, породжені складністю феномену безпеки, численні дослідження її суб’єкт - об’єктних характеристик стали основою для розвитку теорії безпеки з позиції системного аналізу взаємодії людини, суспільства, держави. Виявлено сучасні тенденції у розвитку змісту поняття безпеки, що пов’язані зі зміною ціннісної парадигми

національної безпеки від воєнно – політичної доктрини до концепції сталого розвитку.

У другій групі робіт, яка аналізує поняття «нейтралітет» та його сутність, треба відзначити роботу В. А. Манжола та В. М. Вдовенко «Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин» [37], яка присвячена проблемі нейтралітету як статусу держави, та в якій аналізується підхід певної нейтральної або позаблокової країни до шляху реалізації власних національних інтересів в сучасному міжнародному житті та проводиться їх (нейтральних країн) порівняльний аналіз. Увага приділяється більшою мірою окремим аспектам взаємовідносин певних постійно нейтральних країн з іншими суб'єктами міжнародного життя, зокрема, ООН, ЄС, НАТО; але найбільшої актуальності набули проблеми трансформації НАТО, реформування ООН, створення нових регіональних систем безпеки.

Також слід розглянути працю Н. А. Мельник «Трансформація концепту нейтралітету: вплив процесу глобалізації на позицію нейтральних країн наприкінці ХХ – початку ХХІ століття» [44], яка присвячена проблемі впливу процесу глобалізації на трансформацію позицій нейтральних країн, узагальнюється їх досвід та з'ясовується успішність застосування політики нейтралітету.

Серед третьої групи робіт, які присвячені загальному розвитку зовнішньої політики Швеції та основним напрямкам шведської політики, слід відзначити Дж. Вейбуля, який у праці «Кратка історія Швеції» [120] показує процес становлення Швеції як держави та розглядає історію нейтралітету Швеції і перспективи його розвитку. Він підсумував лінії розвитку Швеції з того моменту, як вона стала єдиною державою в ХІІІ столітті, і як поступово протягом ХІХ і ХХ століть перетворилася в національну державу, і аж до теперішнього часу, коли Швеція стала членом Європейського Союзу і наднаціональні органи почали сильно впливати на подальший розвиток країни.

Б. Сунделіус у своїй книзі «Зовнішня політика країн Північної Європи» [102] досліджує окремі сфери зовнішньої політики скандинавських країн та порівнює їх, виділяючи їх вплив на сферу безпеки, міжнародного розвитку та зовнішню політику в цілому. Він детально порівнює країни в кожній галузі дослідження, також описуючи та пояснюючи міжнародні та внутрішні сили, які формують зовнішню політику регіону.

Серед авторів п'ятої групи робіт, які характеризують проблему моделі національної безпеки Швеції можна виділити працю О. В. Коломієць «Безпекова парадигма скандинавського нейтралітету: на прикладі Фінляндії та Швеції» [31], де автор досліджує політику міжнародної безпеки нейтральних Скандинавських країн: Швеції та Фінляндії; визначає їх характерні ознаки і класифікує моделі безпеки. Також відзначає, що незважаючи на нейтральний статус держав, Фінляндія і Швеція рухаються до концепції колективної безпеки як на регіональному (Північні країни), так і глобальному рівнях (у межах ЄС).

Також цікавою є стаття А. О. Дирди «Особливості формування нейтралітету у зовнішній політиці європейських країн» [20], де розглядаються особливості виникнення, формування та еволюції нейтралітету у зовнішній політиці європейських держав. Розкрита взаємозалежність між зовнішньополітичними процесами на різних історичних етапах та основними параметрами міжнародної системи в розрізі її еволюції; та висвітлюються особливості набуття європейськими державами нейтралітету. Тобто показується як теоретичні засади зовнішньої політики держав модифікувалися в контексті змін на міжнародній арені.

Джерельну базу складають декілька груп документів, бо вона є досить широкою. Основою джерельної бази є нормативно – правові акти, закони, статті вітчизняних та іноземних дослідників, доповіді державних представників влади.

Насамперед, це міжнародні договори й угоди міждержавного рівня щодо нейтрального статусу європейських країн, а саме Гаазькі конвенції V й XIII

1907 року [84]. Згідно з Гаазькою конвенцією V (Додаток 1) нейтральні держави отримують такі права:

- територія нейтральної держави є недоторканою (стаття 1);
- державам, що воюють, заборонено проводити через територію нейтральної країни війська і військові транспорти (стаття 2);
- державам, що воюють, заборонено створювати, встановлювати і розташовувати на території нейтральної країни радіостанції та інші засоби зв'язку і технічні прилади аналогічного призначення, а ті, що були встановлені до початку бойових дій, не повинні використовуватись виключно у воєнних цілях (стаття 3);
- державам, що воюють, заборонено займатися вербуванням і створенням відповідних агенцій на території нейтральної країни (стаття 4) [84].

Окрім окреслених вимог щодо воєнної сфери і торгівлі зброєю право нейтралітету не містить будь – яких інших обмежень на дії нейтральних країн в економічній, політичній та ідеологічній сферах. Іншими словами, право нейтралітету не розповсюджується на ідеологічні, політичні і економічні війни, воно не містить вимог до таких речей, як симпатії політичних партій або спрямованість зовнішнього торгового обороту. Додаткові інтерпретації і конкретна практика впровадження нейтралітету є питанням не права, а політики.

Тобто, у конвенціях йдеться про недоторканність території нейтральних держав, про заборону проведення військ через територію нейтральної держави та інші правила. Це був великий прорив міжнародного права в області політики нейтралітету. Це дозволяло хоч частково зберігати острівці безпеки під час військових конфліктів. Воюючі країни повинні були відчувати відповідальність за збереження нейтральних територій, за їх безпеку і цілісність.

Також до першої групи можна віднести документи ЄС, такі як Маастрихтський договір [112], Амстердамський договір [115], Ніццький

договір [117], Лісабонський договір [116]. Ці документи безпосередньо стосуються безпеки регіону. У Маастрихтському договорі вперше з'явилося поняття трьох стовпів, це Європейські спільноти, спільна зовнішня політика та політика безпеки, та безпекова політика і співпраця у сфері правосуддя та внутрішніх справ. У Амстердамському договорі було окреслено певне коло питань з безпеки, особлива увага приділялась миротворчим, гуманітарним, рятувальним операціям як інструменту для врегулювання кризових ситуацій. Тобто були включені так звані Петерсберзькі завдання до Договору про Європейський союз, які охоплювали сфери оборони та безпеки й давали змогу використовувати збройні сили ЗЄС у цих операціях. Ніццький договір дав новий поштовх формуванню спільної оборонної політики та політики безпеки та закріпив рішення про створення Сил швидкого реагування. Лісабонський договір вивів на новий рівень процес формування Спільної політики безпеки та оборони. Так, всі рішення питань в цій галузі мають вирішуватися одностайно й держави – члени зобов'язані надати допомогу, якщо держава – член зазнає терористичного нападу або стає жертвою стихійного або техногенного лиха, тощо.

Програма НАТО «Партнерство заради миру» є інструментом взаємодії НАТО з країнами – партнерами, що базується на практичному співробітництві та відданості демократичним принципам. Вона націлена на підвищення стабільності, зменшення світових загроз безпеці, створення міцних відносини у сфері безпеки між країнами – партнерами [94].

Друга група – це документи, присвячені основним задачам політики Швеції, які прописані у положеннях та законах Конституції країни [78] та Шведському кодексі Законів [101], до основних положень яких належать норми, що визначають загальні засади державного устрою країни. Це положення, у яких прописані основи національної безпеки та зовнішньополітичної діяльності Швеції. Визначаючи спрямованість зовнішньої політики держави робиться наголос на забезпеченні національних інтересів та безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного

співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами й нормами міжнародного права.

Третя група: звіти, статті та заяви, що стосуються нейтрального статусу шведської держави на офіційних сайтах органів державної влади (Konstitutionsutskottets utlåtande 1930:Ku17 [89], Utrikesdeklarationen 2018 [118]). В них йде мова про дотримання правил політики нейтралітету під час війни або військового конфлікту, а також у мирний час. Окрім цього, наголошується, що політика неприєднання до військових альянсів добре служить країні і підтримує стабільність та безпеку в північній Європі.

Четверта група: інтерв'ю, матеріали ЗМІ та дипломатичне листування провідних політичних діячів щодо нейтрального статусу Швеції. Зокрема, це статті з газет та журналів «Stockholms – Tidningen» [100], «Dagens Nyheter» [103], «Affonbladet» [79], «Svenska Dagbladet» [119], «Folkets Dagbladet» [80]. Саме ці видання допомогли проаналізувати еволюцію шведського нейтралітету майже з самого початку прийняття цієї політики, бо перші публікації деяких газет датуються 1830 роком та продовжують випускатися й сьогодні. Вони детально освітлюють не тільки соціальне та культурне життя країни, а й певні важливі події на міжнародній арені та у зовнішньополітичній діяльності країни. Завдяки чому можна більш коректніше сформулювати уявлення про політику Швеції та спрогнозувати її подальший розвиток.

Характерною ознакою джерельної бази є те, що частина документів, яка має вагомим значення для вивчення та дослідження проблеми, ще не була опублікована через те, що містить у собі державну або комерційну таємницю. Тому в якості джерела інформації використовуються судження та прогнози вчених, які відстежують тенденції щодо проблем нейтральних країн і можуть поділитися своїми спостереженнями.

Методологічна база магістерської роботи складається з декількох методів та принципів дослідження, за допомогою яких було систематизовано

матеріал, який включав у себе дані конкретних історичних, політичних та інших досліджень.

Перш за все при написанні роботи використовувався принцип історизму. Він допоміг у вивченні всіх історичних подій та явищ, які напряду стосуються об'єкту дослідження. Так, наприклад, ми змогли встановити коли і як з'явилися перші згадування про політику нейтралітету у документах, як вона розвивалася і якою була в різні періоди часу.

Окрім цього, для написання роботи були використані методи аналізу та синтезу. Метод аналізу – це процес розбиття складної теми на більш дрібні частини, для її кращого розуміння. Синтез – це метод дослідження, коли уявлена частина складних елементів об'єкта дослідження та його властивості розбита на аналіз, їх взаємодію та зв'язки, а також вивчення об'єкту або класу об'єкта в цілому. За допомогою цих методів було проаналізовано статті, доповіді уряду, політичні заяви, які стосуються зовнішньої політики Швеції.

Також був застосований метод контент – аналізу. Контент – аналіз – це метод дослідження для вивчення документів та матеріалів преси, якими можуть бути тексти різних форматів, зображення, аудіо чи відео. Однією з ключових переваг використання контент – аналізу для аналізу соціальних явищ є його нерозривний характер, на відміну від моделювання соціального досвіду чи збирання відповідей на опитування. Метод контент – аналізу було використано під час роботи з матеріалами ЗМІ, періодичними та електронними виданнями, щоб відстежити динаміку та характер інформаційних повідомлень, які стосуються зовнішньополітичної діяльності Швеції.

Було використано метод екстраполяції. Він полягає у вивченні тенденцій минулого та сьогодення, з метою перенесення їх на майбутнє. Тобто ми можемо спрогнозувати події, які ймовірно відбудуться, якщо будуть розвиватися в такому ж русі, що й у минулому. Це допомогло визначити в якому стані шведська політика є зараз й буде у майбутньому.

Метод групування базового матеріалу було застосовано для розподілу джерельної та нормативно – правової бази на групи, поділені за певними ознаками.

У ході дослідження проблеми було використано принцип хронології та аналітично – логічний метод для систематичного та зв'язного викладення матеріалу, а також для встановлення чіткої послідовності подій, їхнього взаємозв'язку, щоб простежити еволюцію шведської зовнішньополітичної доктрини.

Для аналізу дослідження були використані методи аналогії та порівняння, щоб краще зрозуміти структуру та особливості нейтралітету як явища, та для зіставлення відомих особливостей цієї політики з сучасними політичними реаліями, щоб виявити спільне та розбіжне.

Окрім цього, було застосовано системний підхід для вивчення політичних процесів, які стосуються зовнішньої політики шведської країни, щоб розширити рамки політичних досліджень за допомогою перехресних дисциплін, таких як психологія, соціологія, економіка. Тобто було застосовано міждисциплінарний підхід, щоб розглянути проблему з різних боків.

Говорячи про ступінь вивченості роботи, слід зазначити, що сам феномен нейтралітету стає предметом дослідження досить часто. Особливо багато робіт написано про зовнішню політику нейтральних держав в період двох світових воїн ХХ століття. Так само, багато уваги автори приділяють нормативно – правовим основам функціонування даного інституту, ретельно вивчаючи всі конвенції, акти і міжнародні договори. Але, в силу того, що досліджувана проблема охоплює сучасний етап міжнародних відносин, історіографія тільки почала формуватися і дослідження проведено в більшій мірі завдяки науковим і публіцистичним статтям.

Отже, таким чином були розглянуті концептуальні підходи до визначення понять «безпека», «нейтралітет», які становлять категоріальний апарат дослідження. Було визначено рівні та моделі безпеки, форми та види

нейтралітету. При цьому єдиних підходів до визначення цих понять немає, вони мають дискусійний характер.

У ході дослідження проаналізовано стан наукової дослідженості проблеми, історіографічну, джерелознавчу та методологічну базу. Історіографічна база була поділена на п'ять груп, які присвячені аналізу та тлумаченню поняття «безпека», дослідженню її основних моделей; поняттю «нейтралітет», його особливостям у різних країнах, правовим аспектам, проявам у сучасному світі; загальному розвитку зовнішньої політики Швеції; дослідженню розвитку зовнішньополітичної доктрини нейтралітету та проблемі моделі національної безпеки Швеції через призму її еволюції.

Джерельна база була поділена на 4 групи документів, які містять основні міжнародні договори та угоди щодо нейтрального статусу європейських країн, звіти та заяви, що стосуються нейтрального статусу шведської держави та її зовнішньополітичного курсу, а також матеріали ЗМІ та інтерв'ю провідних політичних діячів стосовно цієї теми.

У процесі написання роботи було використано принцип історизму та хронології, а також такі методи дослідження: аналіз та синтез, контент – аналіз, метод екстраполяції, метод групування базового матеріалу та методи аналогії та порівняння.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ШВЕЦІЇ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Після закінчення холодної війни відбулося різке падіння рівня керованості міжнародними процесами. Колишні системи, механізми безпеки стали неефективними, зростає регіональна і глобальна нестабільність.

Процеси глобалізації розвиваються стихійно, посилюючи цілий ряд застарілих проблем міжнародної та національної безпеки та породжуючи нові виклики і загрози. Усе більш тіснішою стає взаємозалежність держав у сфері безпеки, глобалізація веде до глибоких змін пріоритетів їх курсу на світовій арені, змушує по – новому поглянути на методи та засоби ведення зовнішньополітичної діяльності, сприяє швидким змінам порядку денного світової політики [34].

Коли рівень інтеграції і взаємозалежності держав високий, виключно колективні зусилля здатні запобігти виникненню різних загроз і появі нових військових конфліктів. Бо у сучасних умовах державні кордони не гарантують безпеку державі, якщо тільки вона не налагодила співпрацю з іншими державами і не вносить вклад в боротьбу зі спільними загрозами. У Європі останнім часом приділяється увага розробці нових рішень, спрямованих на забезпечення і підтримки міжнародного миру і безпеки. Однією з форм забезпечення і підтримки міжнародної безпеки є нейтралітет. Він є одним із способів захисту держав від зовнішніх загроз та конфліктів.

Ідея нейтралітету, на думку деяких вчених, простежується ще у Стародавньому світі, як політична поведінка, що виражається в неучасті у війні і в підтримці мирних відносин з обома воюючими сторонами. Наприклад, у Стародавній Греції вважали, що нейтралітет був можливий як під час війни з точки зору зовнішньої політики, так і в мирний час за допомогою відмови воюючим містам, а іноді і політичним угрупованням, в будь – якій військовій,

технічній або гуманітарній допомозі. Однак тоді практика нейтралітету не отримала розвитку, оскільки не існувало загальних і регулярних політичних і економічних зв'язків між державами. Першою країною з офіційним нейтральним статусом є Швейцарія, її статус закріплений в Паризьких мирних угодах 1815 року. З того часу нейтралітет стає предметом дискусій серед вчених і залишається ним і на сьогоднішній день.

Зміст нейтралітету змінювалося протягом століть. Під впливом соціальних, економічних факторів і характеру воєн його розуміння піддавалося переосмисленню.

У період абсолютизму нейтралітет обмежувався лише неучастю у війні, але держава могла надати територію для проходження воюючих сил. В епоху капіталізму склалася думка, що нейтральна держава повинна утримуватися від будь – якої допомоги державі, яка бере участь у війні [15].

Право нейтралітету формувалось протягом XVIII і XIX століть. Протягом Другої Гаазької мирної конференції у 1907 році права і обов'язки нейтральних країн було юридично кодифіковано у кількох конвенціях, перш за все, за номерами V (щодо сухопутної війни) і XIII (щодо морської війни). З того часу право нейтралітету практично не змінювалось, тому положення згаданих документів прийнято інтерпретувати з поправкою на сучасні технології ведення бойових дій і сучасну воєнну термінологію. Те, що ці ідеї мають реальний вплив на воєнну політику європейських країн і загалом на європейську систему безпеки, доводить досвід двох світових війн, "холодної війни" і сучасна політика нейтральних країн. У будь якого разі, Гаазькі конвенції стали невід'ємною частиною міжнародного воєнного і гуманітарного права.

Історично, можна помітити, що багато з країн приходять до прийняття нейтрального статусу після руйнівних воєн, які не принесли ніякого прибутку і користі, а лише зруйнували економіку і завдали величезної шкоди.

Нейтральні держави під час воєн, завдяки своїм статусам, не зазнали таких численних негативних наслідків, як інші країни. Відсутність загроз дає

позитивний ефект для стабілізації обстановки навколо держав, що володіють статусом нейтралітету, підвищуючи регіональну безпеку в цілому [12].

Також слід зауважити, що у сучасному світі країни з такою формою зовнішньополітичної діяльності вважають за можливе участь в економічних, торговельних союзах, так само проводячи активну політику на світовій арені. Прикладом країни з такою активною позицією на міжнародній арені є Швеція, яка використовує нейтралітет як головний підхід до забезпечення своєї національної безпеки.

Шведській політиці нейтралітету завжди були властиві гнучкість і пристосовність, тому аналіз даного явища неможливий без розгляду історичного минулого країни, так як це може призвести до викривлення істинних положень і висновків. Тільки комплексний підхід дозволяє розібратися в причинах успіху політики нейтралітету Швеції.

Шведський нейтралітет має виняткові особливості, зумовлені місцем розташування Швеції на карті світу, історичним минулим цієї держави, тенденціями змінюватися під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Тому виявлення ступеня відповідності шведського нейтралітету класичними правилами надається вкрай важливим для дослідження, так як дозволяє об'єктивно розглянути сутність шведського нейтралітету і його характерні риси.

Проте існують проблеми в дослідженні шведської політики нейтралітету. Це відсутність достатньої кількості даних, а також обмежений доступ до джерел інформації, які написані шведською мовою. Усе це може поставити під сумнів реальну оцінку зовнішньої загрози. Якщо ми повернемося до сучасності, то зможемо також знайти підтвердження цих теорій та дискусій стосовно шведської зовнішньої політики.

Основними документами, що відображають напрями зовнішньої політики Швеції, є стенограми щорічних дебатів з питань зовнішньої політики в Риксдагу. Але й там політика нейтралітету не закріплена. Також це заяви та звіти парламенту, й виступи провідних політиків шведської держави щодо

політики нейтралітету, які можна вважати офіційними підтвердженнями країною свого статусу.

Це і є особливістю шведської політики – те, що сам принцип нейтралітету не закріплений ні в Конституції, ні в національних, ні в міжнародних актах, ні в інших законодавчих документах. Також його не підтвердила жодна країна чи міжнародна організація.

І не дивлячись на те, що останнім часом Швеція поступово віддаляється від політики нейтралітету, але ця тема залишається актуальною для розглядання, бо в останні десятиліття, ми бачимо тенденцію до зростання численності регіональних конфліктів. І країни розглядають нейтралітет як одну з форм вирішення конфліктів через діалог і пошук взаємовигідних рішень. Тому важливо розглянути процес становлення шведського нейтралітету.

Отже, не дивлячись на те, що Швеція слідує цій політиці з 1814 року, до сих пір ведуться дискусії щодо документу, який першим би вказував та підтверджував її нейтральний статус. Більшість істориків дотримуються думки, що історія шведського нейтралітету починається після Віденського конгресу. Її пов'язують зі шведсько – норвезькою унією 1814 року. Вона передбачала загального для обох країн монарха і загальну зовнішню політику, але зі збереженням власної конституції, парламенту і законів. Унія стала наслідком побоювань двох країн щодо країн Балтії, які могли стати ареною бойових дій. Бо на той момент Росія стала укріпляти свої позиції на Аландських островах, і далі поширювати свій вплив. Тому скандинавські країни були зобов'язані прийняти превентивні заходи і забезпечити собі безпеку таким чином [121].

Швеція має кілька конвенцій, в яких робилися спроби спільно з іншими державами виробити загальні правила нейтралітету. Це такі конвенції, як «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни» та «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку морської війни» 1907 року. У них докладно міститься

інформація про права і обов'язки нейтральних держав. [84]. Також треба зауважити, що у функції цих конвенцій входило усунення лише тимчасових перешкод, які загрожують державам. Їх рішення не були розраховані на довгостроковий період. Незважаючи на цей факт, ці угоди мають велике значення при вивченні засад шведського нейтралітету. Вони пояснюють мотиви політики нейтралітету Швеції та її основи.

У зовнішній політиці Швеція прагнула керуватися принципом нейтралітету. Однак шведський нейтралітет, на відміну від нейтралітету Швейцарії, ще не став стійкою політичною традицією. Хоча з 1814 року Швеція не брала участі у війнах, вона не раз змінювала свою зовнішньополітичну орієнтацію. Фактично про зародження політики нейтралітету в сучасному розумінні цього слова можна говорити лише з початку ХХ століття, коли Скандинавські країни уклали на Гаазьких конференціях 1907 року Конвенції щодо прав і обов'язків нейтральних країн під час сухопутної та морської воєн. Нейтралітет при цьому не розглядався як цінність шведської політичної традиції. Швидше, політика нейтралітету вважалася «вимушеним явищем», результатом втрати великодержавного статусу. Проголошення нейтралітету було добровільною політичною дією правлячої еліти, коли остання була впевнена в тому, що подібна політика здатна забезпечити національну безпеку. Відсутність міжнародних зобов'язань гарантувало шведам свободу зовнішньополітичних рішень.

Однак, «випадковий» характер шведського нейтралітету, з одного боку, породжував надії німецького керівництва на можливість втягнути Швецію в Троїстий союз, з іншого – викликав серйозне занепокоєння в Петрограді щодо намірів Швеції в разі німецько – російського конфлікту. Уряд був стурбований, з одного боку, німецьким ультиматумом і примусом до вступу у війну, з іншого – превентивними військовими заходами Росії проти Швеції [26].

Згодом усе ж таки шведський уряд прийняв рішення про проголошення нейтралітету. Тобто політика передбачала неучасть у військових операціях,

недопущення на свою територію іноземних військ, збереження дипломатичних і торгових відносин з обома коаліціями. Однак нейтралітет було складно зберегти в умовах тотального військово – політичного протистояння Антанти і Троїстого союзу. З перших днів війни проблема зовнішньополітичного курсу Швеції стала головним питанням розбіжностей в шведському суспільстві. Як правило, ліберали і соціал – демократи симпатизували Антанті і виступали за політику нейтралітету. З іншого боку, праві і консерватори висловлювали явні симпатії Троїстого союзу.

Однак, все ж таки Швеція прагнула стати регіональним лідером серед нейтральних держав і не могла не діяти. Шведські ліберали, наприклад, були переконані, що тільки країни з нейтральним статусом в роки війни є справжніми захисниками міжнародного права. При цьому, міжнародне право неоднозначно визначало права нейтральних держав у війні і слабким місцем, на думку шведських фахівців, залишалася розробка засобів захисту основних положень міжнародного права і санкцій в разі їх порушення.

Рішення про збереження нейтралітету або вступ у війну перебували в серйозній залежності від результату внутрішньополітичної боротьби в шведському суспільстві, що опинилася розколотою на «активістів» – прихильників вступу у війну на боці Німеччини, і пацифістів – противників війни і прихильників збереження нейтралітету [27].

«Активісти» (ідейно – політична течія, що боролася за активну зовнішню політику, а саме участь у війні на боці Німецького блоку) вважали Росію головною загрозою національній безпеці Швеції, гарантувати яку, на їхню думку, могла тільки Німеччина [79]. Найбільший вплив серед «Активістів» здійснювали газети «Nya Dagligt Allehanda» та «Aftonbladet», які просували німецькі інтереси. Для впливу на громадську думку «активісти» наголошували на «російській загрозі» Скандинавії. Будь – які дії Росії в країнах Північної Європи, наприклад, будівництво залізниць або спорудження оборонних укріплень на Аландських островах розглядалися «активістами» як загарбницькі наміри. Також вони робили акцент на тому, що головне завдання

Швеції – це разом з Німеччиною утворити бар'єр, щоб не поширювати «східне загарбництво» Росії [79]. Тобто «активісти» закликали керуватися в питаннях зовнішньої політики не тільки політичними, а й культурними чинниками. Але їм не вдалося створити власної партії через слабку скоординованість дій один з одним. І тому, будучи яскравими політиками і громадськими діячами, як правило, вони виступали окремо від один одного.

За збереження політики нейтралітету виступали соціал – демократи і ліберали. Для соціал – демократів поняття «нейтралітет» мало два тлумачення: по–перше, в політичному сенсі воно означало неучасть в війні, бо вони вважали боротьбу за мир цінністю соціал – демократичних переконань. По – друге, соціалісти робили наголос на його різновид, а саме «соціалістичний нейтралітет». Шведські соціал – демократи підтримали політику уряду, голосуючи за збільшення витрат на оборону з метою захисту нейтралітету. У зв'язку з цим можна було говорити, що нейтралітет Швеції переростав в «збройний нейтралітет». Ця думка була особливо притаманна виступам шведських соціал – демократів.

Отже, у шведського нейтралітету були невеликі, але досить авторитетні супротивники у шведських політичних колах. Але все ж таки громадськість, не дивлячись на велику кількість журналів та газет, які проголошували необхідність вступу у війну, вирішили зберегти нейтралітет як основу зовнішньої політики.

Декларація про нейтралітет під час Другої світової війни була оголошена Швецією в перший день її початку – 1 вересня 1939 року. Відповідно до раніше прийнятої шведської зовнішньополітичної лінії на час війни (1938 року), ця політика ставила за мету будь – якою ціною залишити Швецію поза війною й наголошувала, що Швеція буде зберігати абсолютний нейтралітет у війні, яка виникла між Польщею та Німеччиною [119]. Швеція повинна була керуватися своєю Декларацією від 27 травня 1938 року про правила нейтралітету, яка була опублікована разом з декларацією Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії та Швеції від того ж числа.

Напередодні Другої світової війни в шведському суспільстві існували різні політичні підходи до оцінки стану і перспектив шведсько – німецьких взаємозв'язків, як прогерманські, так демократичні і ліві, опозиційно налаштовані до положень уряду. Праві схилилися до необхідності допомагати Німеччині, демократи, навпаки, були сповнені рішучості протидіяти агресивним планам загарбницької політики Німеччини створити в Європі «новий порядок». У шведському уряді і суспільстві не було єдності з питання політичної прихильності Швеції одному з блоків.

Незважаючи на підтримку Німеччини громадськістю і деякими політичними колами, в період Другої світової війни Швеція дотримувалася умовного нейтралітету, чому, на думку деяких експертів, сприяла взаємна зацікавленість у збройних конфліктах сторін. Але допомога Німеччині, наприклад, дозвіл використати свої території як транзит для військових, з точки зору дослідників нейтралітету, дозволяла сумніватися у нейтральності Швеції. Також шведська торгова політика військових років включала в себе постачання стратегічних товарів Німеччині, таких як залізна руда, деякі деталі для військової техніки. Усе це було порушенням правил нейтралітету.

Проте є в серед шведських дослідників й інша точки зору. Вона полягає в тому, що шведська політика здійснювала стратегію «виживання» в роки Другої світової війни [119]. Історики підтверджують подвійність політики Швеції в воєнні роки, яка проводилася в шведських інтересах й виправдовують її як вимушену політику самозбереження, щоб не стати жертвами військових дій. Таким чином, у країні склався образ нейтральної і благополучної Швеції.

Не дивлячись на це, Швеція підтверджувала свій нейтральний статус у Першій та у Другій світових війнах. Одним з таких документів була Заява Конституційного комітету № 17 1930 року, у якій йде мова про дотримання правил політики нейтралітету під час війни або військового конфлікту: «У воєнний час, з урахуванням правил нейтралітету, буде призупинено поставки зброї, а також боєприпасів та військової техніки» [89].

Фактором, який зумовив Швецію зберегти свій нейтралітет і після Другої світової війни, було певне розчарування від очікувань, що покладалися на Лігу Націй. За часів холодної війни Швеція, як позаблокова країна, змушена була самостійно гарантувати безпеку від масштабного вторгнення. Тому, з метою найбільш ефективного використання ресурсів суспільства для організації опору потенційному агресорові, була створена система загальної (тотальної) оборони, основу якої склали невеликі регулярні військові сили, які у разі нападу повинні були нарощуватися за рахунок підготовленого резерву.

Міжнародний курс шведів, навіть у складні часи «холодної війни» дотримувався затвердженої, незалежної національної позиції на будь – які воєнні події. Цей вибір, незалежно від будь – яких тисків та нав'язувань, дозволяв займати виважену лінію поведінки щодо тієї чи іншої політичної ситуації у світі.

Демонстрація такої поведінки стабільно створювала навколо держави імідж позаблоковості. Лінія позаблокового безпекового курсу з урахуванням нейтралітету визначалася політикою налагодження відносин між Швецією та іншими країнами. Сама ж поширена концепція нейтральності стала ключовим терміном безпеки в оборонній політиці країни.

З квітня 1963 року Швеція стала здійснювати свою нову «активну політику нейтральності». Її «активність» полягала у прийманні участі у дискусіях з приводу конфліктів та небезпек у різних частинах світу. Таким чином, Швеція намагалася вплинути на ситуацію у міжнародних відносинах [52].

Також Швеція стала однією з перших держав, в яких проблеми війни і миру розглядалися на академічному рівні. У 1964 році був створений Стокгольмський інститут дослідження проблем миру та Інститут мирних досліджень при Гетеборзькому університеті на честь 150-річчя шведського нейтралітету.

70–80–ті роки відзначилися еволюцією переосмислення зовнішньої політики, що втілювалася у існуванні застарілих нормативно – правових актів, які не змінювалися ще з початку «холодної війни». Лише у 1975 році Народою з безпеки і співробітництва в Європі було ухвалено заключний Гельсінський акт. Згідно з цим документом будь – яка країна у світі мала право використовувати нейтральний безпековий статус [54].

Із закінченням протистояння між Сходом і Заходом питання «твердої» безпеки втрачає колишню актуальність, саме поняття безпеки зазнало суттєву трансформацію. На початку 80–х років ХХ століття виникає концепція «колективної безпеки» шведського прем'єр – міністра У. Пальме, який бачив безпеку держави не за рахунок інших країн, а через взаємовигідне співробітництво, наприклад, у галузі скорочення озброєнь. Інші автори все ж таки вважали, що розширене тлумачення веде до розмиття поняття безпеки, стирає його конкретність, що також ускладнює пошук методів рішення проблем безпеки. Проте наприкінці минулого століття «всеосяжний» підхід до питань безпеки твердо закріплюється в країнах Північної Європи на державному рівні й стає одним з основних принципів політики їх міжнародної безпеки.

Такі зовнішньополітичні пріоритети стали частиною переможної програми соціал – демократичної партії Швеції у 1991 році, яка привела до влади прем'єр – міністра Швеції Карла Більдта [69]. За його ініціативою нейтральність, у якості безпекової стратегії країни вийшла на передній план.

Варто зазначити, що нейтральна політика протягом 90–х років ХХ століття потрохи еволюціонувала. Період завершення біполярності посприяв прискореному виокремленню Швеції, де їй мала належати спеціальна роль через нейтральний статус. Новий світовий порядок окреслив інші сучасні риси глобальної європейської політики. Якщо раніше світові держави намагалися стати країнами – членами ООН і вступити до НБСЄ, то 90–ті роки стали початком вступу до таких організацій, як Європейська Комісія і НАТО. Зі зміною геополітичного устрою, ці міждержавні організації потрохи

зміцнювали свій вплив та поступово ставали вагомими глобальними світовими акторами [7].

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що під кінець холодної війни нейтралітет перестає розумітися в класичному його трактуванні, і перетворюється в активну мирну політику. Проте можливості нейтральних держав й досі обмежені, вони залежать від стану міжнародної системи, і в більшій мірі від великих держав.

Отже, історія шведського нейтралітету дає змогу прослідкувати процес становлення нейтралітету, як основного підходу Швеції к питанням безпеки. Причинами вибору цієї політики стали: по – перше намагання Карла XIV Юхана закріпити свої позиції після успішної війни з Норвегією й тому він виступив з заявою про формальне неприєднання країни до військових блоків і неучасті в війнах; по - друге наміри Карла XIV зберегти суверенітет та забезпечити національну безпеку країни у можливих конфліктах, наприклад, у Східному питанні, що було обумовлено занепокоєнням щодо можливого перетворення країн Балтії на арену бойових дій. Обравши нейтралітет як основу зовнішньополітичної стратегії, монархи країни притримувалися цієї політики не одне століття, проте він зазнав низку істотних змін під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

В умовах глобалізації Швеція поступово почала відходити від політики нейтралітету, це можна простежити у звіті комітету з конституційних і закордонних справ Швеції від 2002 року: "Нейтральна лінія політики безпеки при появі конфліктів працювала добре. Але в майбутньому безпека – це щось більше, ніж просто відсутність військових конфліктів. Для нашої країни скоріш за все буде краще співпрацювати з іншими країнами в галузі безпеки. На глобальному рівні це буде проявлятися у підтримці Організації Об'єднаних Націй. А також через наше членство в Європейському Союзі, основною метою якого є запобігання війні на європейському континенті. Адекватна обороноздатність – це головне для шведської політики безпеки зараз" [98].

Вступ Швеції до ЄС, зробив автоматичним приєднання країни до формування, налагодження та здійснення європейської безпекової політики. Треба зауважити, що протягом 1990–х років, які були часом реформ Європейського співтовариства, Швеція виступала прихильницею поглиблення і розширення загальноєвропейської інтеграції, в тому числі і в питаннях загальної політики безпеки.

Необхідно підкреслити, що Королівство Швеція одна із держав – учасниць європейської «шістки» (Іспанія, Італія, Німеччина, Сполучене Королівство, Франція), де безпекова політика покладена в основу Рамкової угоди (2000 року) з посилення реструктуризації і функціонування європейської оборонної промисловості [6]. Її основною метою стала концепція протидії новим світовим глобальним загрозам. Не останню роль відіграли політичні міркування, що ці постійні загрози роблять нейтралітет вразливим, і, як свідчить світовий досвід, навіть найпотужніша національна система безпеки наразі не може забезпечити спокійне життя і найкращий захист державі від існуючих глобальних загроз сучасної цивілізації [4].

У грудні 2003 року за участі Швеції затверджена Європейська стратегія безпеки, спрямована на протидію цим новим загрозам, створення зони безпеки довкола ЄС, підтримку безпеки і стабільності у світі через врегулювання кризових ситуацій [6]. На цей час розроблено також концепцію європейських бойових груп (регіональних міні – армій приблизно на рівні полку, до 3 000 осіб). Передбачається створити 18 таких груп на чолі з країною – лідером регіону.

В Північній Європі такою країною буде саме Швеція, оскільки її Збройні Сили є основою створюваної Північної бойової групи, до якої ввійдуть також військові контингенти Естонії, Норвегії і Фінляндії. На цей час на основі Північної Ради (регіональної організації п'яти північноєвропейських країн) передбачається сформувати воєнно – політичний альянс. Заява про це була зроблена 9 лютого 2009 року на засіданні міністрів закордонних справ в Осло, на якому колишній глава МЗС Норвегії Т. Столтенберг презентував програмну

спільну доповідь “Північне співробітництво з питань міжнародних відносин і політики безпеки”, розроблену п’ятисторонньою комісією. У документі йдеться про те, що “скандинавським країнам слід створити військовий альянс для більш успішного проведення миротворчих операцій та забезпечення безпеки в арктичному регіоні” [41].

Нинішню реформу Збройних Сил Швеції та наміри створення скандинавського воєнно – політичного альянсу можна розглядати як ознаки руху країни від традиційного нейтралітету та позаблоковості, які в сучасному світі, здається, вичерпали себе.

Також після вересневих подій 2001 року в США стало очевидним, що першочерговим завданням світових структур безпеки є пошук адекватних відповідей на нові загрози, що стали реальністю, а також модернізація національного законодавства. Основу сучасної політики міжнародної безпеки Швеції становлять Конституція країни, Закон «Про нову оборону» 1999 року, Постанова уряду «Наша майбутня оборона» 2004 року, Стратегія безпеки Швеції 2006 року та інформаційні матеріали Міністерства оборони «Функціональний захист» 2012 року [78].

Шведська держава на сучасному етапі займається розбудовою мережі співробітництва у галузі оборони. Наприклад, це проявляється у відносинах з Фінляндією, тісною співпрацею з країнами Балтії, Північної Європи та європейськими країнами. Також її пріоритетами є відновлення на острові Готланд своєї військової присутності і активізація навчальної діяльності у сфері оборони. Тому вона бере участь у навчаннях НАТО, що допомагає їй досягати оперативної роботи та підготуватись до потенціальної співпраці з країнами – партнерами.

У 2009 році шведський парламент одностайно ухвалив Декларацію солідарності, яка з того часу стала частиною доктрини політики безпеки Швеції. В ній сказано: «Швеція не є членом жодного військового альянсу. Загрози миру і нашій безпеці найкраще відвертати колективно і у співпраці з іншими країнами. Неможливо уявити військовий конфлікт в нашому регіоні,

який впливав би лише на одну країну. Швеція не залишатиметься пасивною, якщо інша країна – член ЄС або Нордична країна зазнає катастрофи чи нападу. Ми очікуємо від цих країн таких же самих дій, якщо постраждає Швеція. Тому Швеція повинна бути готовою як надавати, так і отримувати військову допомогу» [108].

Також держава провела реформування Збройних сил, скорочення їх кількості і створення сучасної професійної армії. Сьогодні відбувається подальша модернізація шведського оборонного сектора. Швеція прагне сформувати гнучку, сучасну систему оборони, яка була б здатна швидко і ефективно реагувати на міжнародні кризи. Тому проводить реформу збройних сил, яка включає галузі оборони і технічного розвитку.

Швеція почала зміцнювати свою оборону на Готланді, стратегічному острові в Балтійському морі. На відміну від звітів 2016 року про те, що відновлення постійної військової присутності в Готландській країні було несподіваним, білий документ оборонної політики Швеції, з яким погодились усі головні політичні партії Швеції у 2015 році, окреслив переозброєння Готланду як частину більш широкого комплексу запобіжних заходів безпеки, яких Швеція буде дотримуватися до 2020 року [109].

Поява Росії на Балтійському морі змусила Швецію переосмислити свою військову позицію й у вересні 2017 року вона підвищила свій оборонний бюджет на п'ять відсотків, що становить більшу суму, ніж вже заплановане збільшення. Вона також нещодавно відновила військову службу, щоб повністю повернути своїх військових. Починаючи з 2018 року, буде призвано 4000 18-річних чоловіків. До 2022 року ця цифра зросте до 8000 на рік. Окрім шістдесяти винищувачів JAS 39E та двох аеродинамічних атомних снарядів A26, які вже знаходяться на замовленні, Швеція буде мати потребу в нових і нових озброєннях для своїх збройних сил. Проте вона залишається нейтральною, а озброєння і військову техніку, яку виробляє, експортує в інші країни.

Важливою частиною Закону про оборону 2015 року було відновлення планування "Тотальної оборони". За часів холодної війни Швецію можна було вважати однією з найбільш милітаризованих держав Західної Європи, яка мала системну і добре розроблену концепцію "Тотальної оборони", яка охоплювала усе суспільство. Але після припинення холодної війни більша частина планування "Тотальної оборони" була зупинена. Замість цього Швеція надавала перевагу експедиційним силам і засобам та врегулюванню кризових ситуацій.

Внаслідок цього протягом багатьох років не відбувалось системне планування або підготовка до оголошення урядом стану підвищеної готовності, або воєнного стану, особливо з цивільного боку. Зараз перед Швецією стоїть завдання відновити свою "Тотальну оборону".

У 2016 році уряд ухвалив законопроект про «Меморандум про розуміння щодо підтримки з боку країни, що приймає». Мета цього Меморандуму з НАТО полягає в тому, щоб Швеція, як країна, що приймає, могла надавати дієву підтримку військовій діяльності на шведській території, пов'язану з навчаннями, кризами чи військовими операціями в Швеції і поблизу. У вересні 2018 року були проведені національні навчання «Аврора» за участю ряду європейських країн і Сполучених Штатів. Це були найбільші шведські військові навчання за більше як 20 років, в яких взяли участь майже 20 тисяч військовослужбовців і понад 40 відомств. Планування і проведення навчань ґрунтувалось на керівному принципі прозорості. Міжнародні спостерігачі, в тому числі з Росії і Білорусі, були запрошені відповідно до Віденського документа (угоди між країнами – учасницями ОБСЄ, укладеної з метою здійснення заходів довіри і безпеки).

Нинішня оборонна політика Швеції зосереджена на двох аспектах: удосконаленні національних військових сил і засобів і поглибленні співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями відповідно до Декларації солідарності цієї країни.

У січні 2017 року міністр оборони Швеції Петер Гултквіст призначив Оборонну комісію з чітким завданням визначити стратегічний напрям нового Закону про оборону на 2021–2025 роки і забезпечити широку політичну підтримку майбутньої шведської політики безпеки і оборони. Комісія стала форумом для проведення консультацій між урядом і представниками політичних партій у парламенті. Завданням Комісії є прогнозування питань на майбутнє і вироблення рекомендацій щодо політичних заходів з пристосування до них шведської оборонної політики і військової організації. Її доповіді стали важливим елементом роботи над новим Законом про оборону.

Одним із результатів роботи згаданої Комісії стала спеціальна доповідь «Обороздатність: безпекова політика Швеції та розвиток оборонних спроможностей у 2021 – 2025 роки» [78] (так звана «Біла книга»), презентована у травні 2019 року. «Біла книга» присвячена питанням подальшого реформування Збройних Сил Швеції. У виданні висвітлюються поточний стан Збройних Сил та головні напрями військового будівництва у сучасних умовах. Ця та попередня доповідь «Стійкість: концепція тотальної оборони та розвиток цивільної оборони у 2021–2025 роки»[] мають лягти в основу законопроекту, який шведський парламент буде розглядати наступного року.

У документі звертається увага на те, що на зміну безпекової ситуації навколо Швеції впливають не лише агресивні дії Росії, але й, наприклад, розбудова військових можливостей Китаю та його зростаюча роль на міжнародній арені. США сьогодні розглядають КНР як найбільший геополітичний виклик, тому Вашингтон почне зосереджуватися на азіатському напрямі, а це, відповідно, відіб'ється на американській військовій присутності у Європі чи на оперативності її посилення у разі кризи.

У доповіді наголошується, що ЄС лишається для шведської держави провідною площадкою для здійснення зовнішньої політики та політики безпеки, тому забезпечення співробітництва у цій галузі відповідає національним інтересам країни. Також робиться акцент на необхідності

аналізу ролі Швеції у Спільній безпековій та оборонній політиці у довгостроковій перспективі.

У доповіді акцентується увага на тому, що для Європи та Швеції, виконують першорядну роль трансатлантичні зв'язки. Наголошується, що шведська держава не залишиться осторонь, якщо будь – яка держава зазнає нападу або стихійного лиха [78]. Тому, Швеція має бути спроможною надати військову підтримку й сподівається на таку ж підтримку від трансатлантичних партнерів у разі виникнення кризових подій на своїй території.

Комісія з питань оборони визначила рекомендації для покращення діяльності системи оборони, в яких прописано певні заходи із протидії загрозам. Це такі пропозиції:

1. Координація тотальної оборони на рівні держави повинна залишитися у віданні МО Швеції, але воно має створити низку урядових бюро для нагляду за оборонною діяльністю на локальному рівні.

2. Перетворити Агентство з надзвичайних ситуацій при МО Швеції в Агентство з питань цивільної оборони для поліпшення процесу планування у мирний час та координації оборонних заходів під час війни.

3. З метою посилення територіальної оборони на основі 21 лена мають бути створені округи у складі від 3 до 6 ленів на чолі з керівником однієї з цих адміністративно – територіальних одиниць. У разі підвищення рівня загрози він стає також керівником цивільної оборони на території округу. Бажано теж, щоб межі військових регіонів співпадали з межами округів цивільної оборони.

4. На час ведення військових дій запроваджується обов'язковий призов до сил цивільної оборони. Попередню підготовку їх складу могли б проводити громадські оборонні організації, які, власне, і склали б кістяк таких сил. Елементом позитивного впливу на настрої суспільства має стати створення спеціального агентства, завданням якого буде розвиток психологічної стійкості населення до інформаційної війни.

5. Необхідне покращення координації різних державних органів, задіяних у забезпеченні кібербезпеки (передусім, це стосується об'єктів критичної інфраструктури).

6. Компанії, які відповідають за енергетичне забезпечення країни, мають бути готовими до безперервної подачі електроенергії роботи в надзвичайних ситуаціях, для чого потрібно використовувати технології, пов'язані з відновлювальною енергією.

7. Необхідно передбачити створення значних стратегічних запасів продовольства.

8. Медичні заклади при підвищеному рівні загрози та під час війни мають пристосувати свою діяльність так, щоб медична допомога була підпорядкована рятуванню як найбільшої кількості потенційних жертв конфлікту. Додатково у кожному окрузі цивільної оборони влада повинна визначити один медзаклад, який буде виконувати роль військового госпіталю. На острові Готланд і північній частині регіону Норланд таких госпіталів має бути два.

9. Для адекватного реагування на умови кризових ситуацій чи війни, коли зростає значення захисту критичної інфраструктури та інших завдань поліцейських структур, пропонується збільшити штат співробітників допоміжних підрозділів до 1000 осіб до 2021 року та до 3000 осіб – до 2025 року.

10. Згідно з положеннями шведського законодавства, приватні фірми зобов'язані брати участь у заходах з тотальної оборони. Вони мають організаційний потенціал, знання та креативний підхід, що може становити цінний внесок у процес планування. Повинні бути визначені ключові, з точки зору тотальної оборони, підприємства, яким відпрацьовуються конкретні завдання на випадок кризових ситуацій чи війни. Бажаним є створення спеціальної економічної ради, яка б координувала дії держави і приватних суб'єктів господарювання на місцевому, регіональному і національному рівнях.

11. Необхідно розвивати оборонну співпрацю з Фінляндією і Норвегією.

12. Має бути створене незалежне агентство, призначене для моніторингу та оцінки ефективності діяльності, націленої на зміцнення як військового потенціалу, так і цивільної оборони [113].

За оцінками Комісії, реалізація згаданих вище пропозицій обійдеться державній казні у 4,2 мільярди крон на рік (511 мільйонів доларів США) у період з 2021 року до 2025 року.

Також автори доповіді пропонують зміцнювати кількісний та якісний склад армії, для чого потрібно поступово збільшуватися число призовників. На початку 2017 року Швеція вже відновила загальний військовий обов'язок, і до 2024 року кількість новобранців зросте з нинішніх 4000 до 8000 осіб на рік [113].

Незважаючи на прийняті заходи, шведи розуміють, що їх можливості для належного реагування на виникаючі загрози досить обмежені через недостатній потенціал воєнно – технічного оснащення та рівень військової підготовки, та відсутності належної скоординованості дій щодо підтримки всіх військових частин одразу. В планах країни досягти значних змін та покращити ситуацію в сфері оборони до 2021 року. Це буде досягатись через реорганізацію та створення нових військових частин.

Новизною стане теж формування бригади, готової виступити на допомогу Фінляндії, з якою Швеція підписала меморандум про військову співпрацю [113].

Загальна чисельність шведської армії, включно з підрозділами територіальної оборони та цивільними працівниками, як очікується, збільшиться з 60 тисяч до 90 тисяч осіб. Також для підвищення ефективності військово – морських сил планується закупити нові судна. На заході країни у Гетеборзі планується створення нових десантних батальйонів.

Водночас, для країни залишаються актуальними різні напрями забезпечення національної безпеки: створення ефективної системи

північноєвропейської безпеки; повномасштабна участь у загальноєвропейській системі безпеки й оборони; колективні зусилля, які спрямовані на забезпечення безпеки у сучасних умовах в рамках таких організацій, як ООН, ЄС, НАТО.

Співпраця Швеції з Північноатлантичним Альянсом активізувалася ще наприкінці минулого століття, коли у 1994 року країна приєдналася до Програми «Партнерство заради миру», що суттєво розширило її військові та політичні контакти з Альянсом [94]. Швеція розглядала НАТО як додатковий інструмент у врегулюванні конфліктів, а співробітництво – як необхідність впливати на процес прийняття рішень в рамках організації. Тому вона приєдналася до Сил реагування НАТО та бере участь у Балтійських операціях та вченнях сил швидкого реагування Steadfast Jazz, а також є також активним учасником миротворчих місій НАТО.

Протягом більшої частини ХХ століття Швеція дотримувалася політики нейтралітету, що дозволило країні зберегти стабільність навіть у періоди великих глобальних конфліктів. Проте зростання військової загрози у Балтійському регіоні, зміна геополітичної динаміки та безпрецедентна російська агресія проти України у 2014 і 2022 роках стали потужними каталізаторами трансформації оборонної політики Швеції. У травні 2022 року Швеція офіційно подала заявку на вступ до НАТО, продемонструвавши радикальний відхід від традиційного нейтралітету. Цей текст досліджує причини та наслідки такої зміни, враховуючи історичні, військові, економічні та політичні аспекти.

Рішення Швеції змінити оборонну політику та вступити до НАТО стало результатом комплексного аналізу геополітичних змін, військових ризиків та внутрішніх трансформацій. У сучасних умовах співпраця з НАТО надає Швеції додаткові гарантії безпеки та зміцнює її позиції в регіональній і глобальній системі безпеки. Цей крок є не лише реакцією на поточні виклики, але й стратегічним вибором, який забезпечує довгострокову стабільність і процвітання країни

Оборонна політика Швеції на цей момент широко й активно обговорюється в шведському суспільстві, викликаючи гарячі дебати громадськості. На відміну від інших країн Європи, де така політика не викликає такого жвавого обговорення, у Швеції вона є предметом занепокоєння, особливо в останні декілька років. Але при цьому, політика оборони Швеції базується на колективній безпеці в рамках ЄС, вона займає чітке місце в центрі європейського співробітництва.

Нормативно – правова база Швеції в сфері безпеки складається з Конституції країни, Закону «Про нову оборону» 1999 року, Постанови уряду «Наша майбутня оборона» 2004 року, Стратегії безпеки Швеції 2006 року, Декларації солідарності 2009 року (яка стала частиною доктрини політики безпеки країни), інформаційних матеріалів Міністерства оборони «Функціональний захист» 2012 року, Закону «Про оборону» 2015 року та документів Комісії з питань оборони.

У рамках співробітництва з Європейським Союзом нормативно – правовою базою є низка документів, таких як: Рамкова угода 2000 року з посилення реструктуризації і функціонування європейської оборонної промисловості; спільні ініціативи з ЄС у питаннях посилення ролі Європейського Союзу в області врегулювання конфліктів; Європейська стратегія безпеки 2003 та 2016 років, спрямована на протидію новим загрозам, підтримку безпеки і стабільності у світі через врегулювання кризових ситуацій; основоположні документи ЄС (Маастрихтський договір [106], Амстердамський договір [108], Ніщський договір [110], Лісабонський договір).

Щодо співробітництва з НАТО, це Програма «Партнерство заради миру» [94], яка є інструментом взаємодії НАТО з країнами – партнерами, що базується на практичному співробітництві та відданості демократичним принципам. Вона націлена на підвищення стабільності, зменшення світових загроз безпеці, створення міцних відносини у сфері безпеки між країнами – партнерами.

Також сюди можна віднести Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй [53], які відображають цілі організації, такі як підтримка і зміцнення міжнародного миру, безпеки, розвитку співпраці між країнами на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів, запобігання та усунення загрози миру і актів агресії, залагодження або дозвіл мирними засобами міжнародних спорів та інші.

Механізмами реалізації нормативно – правової бази Швеції в сфері безпеки є Комісія з питань оборони, яка розробляє заходи по підтримці безпеки країни та втілює їх у життя, а також Європейське оборонне агентство, яке займається розвитком оборонного потенціалу, європейського співробітництва в галузі озброєння, підвищує ефективність європейських оборонних досліджень і технологій.

РОЗДІЛ 3.

ОБОРОННА ПОЛІТИКА ШВЕЦІЇ: ВІД НЕЙТРАЛІТЕТУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Беручи участь у 28 війнах менш ніж за триста років, Швеція вирішила відійти від завойовницького ставлення до сусідів і дотримуватися нейтралітету [121]. Вчені й досі ведуть дискусії щодо часу прийняття Швецією свого нейтрального статусу. Розглянемо два основні погляди стосовно цього питання.

Перший ґрунтується на тому факті, що Швеція не брала участі в жодному військовому конфлікті з 14 серпня 1814 року, з підписання шведсько – норвезької унії, яка накладала чіткі обмеження на автономію країн [121]. Це було обумовлено тим, що після Наполеонівських війн 1799–1815 років маршал Бернадот (в майбутньому Карл XIV Юхан – король Швеції) вирішив закріпити свої позиції після успішної війни з Норвегією й виступив з заявою про формальне неприєднання країни до військових блоків і неучасті в війнах. Пізніше ці принципи були закріплені в зверненні Карла XIV Юхана до Риксдагу у 1818 році. [120] Також не зважаючи на успішну політику щодо країни – сусіда, причиною прийняття нейтралітету можна назвати втрату Швецією лідируючих позицій великої держави, тому її політика потребувала кардинального переосмислення.

Існує також друга точка зору, згідно з якою нейтральною Швеція стала лише у 1834 році, коли Карл Юхан відіслав меморандуми урядам Великобританії і Росії, в яких повідомив про намір Швеції зберегти нейтралітет у можливому конфлікті відносно Східного питання між цими двома країнами. Це було обумовлено непокоєнням країни щодо можливого перетворення країн Балтії на арену бойових дій, коли Росія почала посилювати свої позиції на Аландських островах, і поширювати свій вплив. Тому були прийняті такі превентивні заходи, які забезпечували безпеку країні.

Але ці погляди об'єднує той факт, що ключовим моментом у виборі зовнішньополітичного курсу Карла XIV стало його бажання зберегти суверенітет та забезпечити національну безпеку країни [121].

Обравши нейтралітет як основу зовнішньополітичної стратегії він надалі зазнав низку істотних змін під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. У процесі його трансформації можна умовно виділити наступні етапи.

Перший етап бере початок у 1814 році (закінчення Наполеонівських війн) й закінчується 1907 році підписанням Гаазької конференції. Швеція в ці роки вперше проголосила про наміри дотримуватися політики нейтралітету й підтвердила ці наміри у меморандумах урядам Великобританії і Росії.

Важливим у цей період став той факт, що у 1905 році розпалася шведсько – норвезька унія й Швеція втратила значні території. Спочатку Швеція хотіла зберегти унію через загрозу з боку Росії, але поразка останньої в російсько – японській війні 1904–1905 років зменшила ці побоювання, і тому розрив унії пройшов мирно. Однак міжнародна обстановка в ті роки загострювалася, і незважаючи на те, що Швеція продовжувала дотримуватися політики нейтралітету, вона з іншими скандинавськими країнами зміцнила свої оборонні сили.

Цей етап також є особливий тим, що Швеція підписала декілька конвенцій з іншими державами на конференції в Гаазі, в яких країни намагалися спільними зусиллями створити загальні правила нейтралітету та закони щодо вирішення міжнародних конфліктів і більш чіткішого формулювання прав та обов'язків країн з нейтральним статусом. Такими документами стали «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни» та «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку морської війни» 1907 року [84].

У них міститься інформація про права та обов'язки нейтральних держав у випадку війни або військового конфлікту. Це закріплені правила

- про недоторканність території нейтральних держав;

- про заборону розпочинати військові дії в територіальних водах нейтральної країни;
- про обов'язок нейтральної країни не перешкоджати вивезенню або транзиту зброї, військових;
- про заборону на суші, на території нейтральних вод та портів встановлювати пристосування, призначені служити засобом повідомлення між воюючими силами;
- про заборону передачі нейтральної держави державі воюючої військових судів, бойових припасів;
- про правила щодо військових судів, тощо. [84]

Також треба зауважити, що у функції цих конвенцій входило усунення лише тимчасових перешкод, які загрожують державам. Їх рішення не були розраховані на довгостроковий період. Незважаючи на цей факт, ці угоди мають велике значення при вивченні засад шведського нейтралітету. Вони пояснюють мотиви політики нейтралітету Швеції та її основи.

Другий етап припадає на початок ХХ ст. до 1939 років (початку Другої Світової війни).

На початок Першої Світової війни шведська економіка була досить сильною, бо країна була постачальником залізної руди та сталі, як наслідок, вона була важливою для розвитку європейської економіки. Проте вона не мала значного впливу на європейську політику, участь шведів у міжнародних справах була досить невисокою.

У Першій світовій війні Швеція формально не брала участь. З перших днів війни проблема зовнішньополітичного курсу країни стала першорядним питанням суперечностей шведської еліти: ліберали і соціал – демократи виступали за збереження політики нейтралітету й симпатизували Антанті, в той же час, праві і консерватори були прихильниками Троїстого союзу. Уряд турбував, з одного боку, німецький ультиматум – примус вступити у війну, з іншого – превентивні військові міри Росії проти Швеції. Як результат, шведська еліта прийшла до спільного рішення: зберегти свій нейтралітет у цій

війні. Нейтралітет дозволяв шведським діловим колам торгувати з обома коаліціями та в кілька разів збільшувати свої прибутки: зроста інтенсивність економічних відносин з Німеччиною та Росією []. Коли 1 серпня 1914 року розпочалася війна, в країні прийняли рішення про необхідність зберегти нейтралітет.

Тобто цей етап характеризується створенням засад взаємного нейтралітету. При цьому правлячі кола Швеції більшою мірою схилилися у бік Німеччини. Шведський дипломат Рауль Валленберг також пообіцяв німецькому воєначальнику Вальтеру фон Рейхенау, що позиції Швеції будуть «доброзичливим» до Німеччини. У 1915 році Німеччина неодноразово пропонувала Швеції союзництво, але її пропозиції були відкинуті. Проте під час війни шведський військово – морський флот забезпечував безпеку німецьким торговим суднам від нападу російських і англійських підводних човнів, що переміщалися між Німеччиною і Швецією, тим самим забезпечуючи першу шведською рудою, а другу – золотом. Наприкінці 1916 року Швеція під впливом Німеччини замінювала свою частину протоки Ересунн, як наслідок, протоки, за якими пересувалися британські підводні човни з Атлантики в Балтику, були заблоковані. Це викликало незадоволення Англії, яка навіть хотіла вплинути на шведів за допомогою військового тиску.

Третій етап трансформації нейтралітету Швеції пов'язаний з Другою Світовою війною (1939 – 1945 роки), у цей період, боячись загрози з боку СРСР та не побачивши в Лізі Націй гаранта своєї територіальної цілісності, Швеція проголосила замість позаблокового статусу статус «неворожості». Тобто раніше позаблоковість Швеції проголошувалася як «позаблоковість у мирний час, нейтралітет під час війни», а під час Другої Світової війни країна під статусом «неворожості» постачала зброю, волонтерів, продовольчі товари, Фінляндії у Радянсько – фінській війні [37].

Коли Радянський Союз вторгся до Фінляндії, багато шведів погодилися боротися за Фінляндію. Швеція надавала матеріальну допомогу останній, але шведська армія не була залучена до конфлікту. Також коли Великобританія,

мала намір відправити свої війська до Фінляндії через територію Швеції в березні 1940 року, Швеція не дала згоду.

Напад Німеччини на Данію і Норвегію 9 квітня 1940 року так само поставив Швецію в складне становище. Після нього постачання залізної руди в Німеччину істотно зросло й не припинялося до кінця війни. Шведський порт Лулео був спеціально переобладнаний для постачань залізної руди в Німеччину через води Балтики. Деякі історики вважають, що саме шведська залізна руда забезпечувала німцям успіхи у війні. Нейтральна Швеція стала однією з головних економічних опор національного рейху.

Тобто в Другій світовій війні Швеція дотримувалася нейтралітету, але проте тісно співпрацювала з Німеччиною. Й знов країна засвідчила гнучкість своїх зовнішньополітичних позицій: німецька окупація Фінляндії, Данії та Норвегії стала випробуванням для шведської політики нейтралітету, тому коли масштаби загрози досягли максимально допустимого рівня, шведський уряд поступився тиску Німеччини та підписав Транзитну угоду у липні 1940 року і Швеція стала однією з провідних економічних опор Німеччини, тим самим порушивши принципи нейтралітету. Але під кінець війни у зв'язку з корінним переломом у ході війни після битви під Сталінградом, Швеція зменшила свої контакти з Німеччиною та припинила надавати їй допомогу.

Четвертий етап – це етап «холодної війни», коли шведський Риксдаг у 1949 році сформулював позицію нейтралітету в зовнішній політиці як «позаблоковість у мирний час, націлена на нейтралітет під час війни». Швеція продовжувала політику нейтралітету після Другої світової війни та, окрім цього, мала намір використовувати його для просування миру та безпеки ООН. У радянсько – шведському комюніке від 3 квітня 1956 року міститься наступне: «Під час обміну думками про міжнародне становище шведський прем'єр Ністру та міністр внутрішніх справ Швеції вказали на те, що Швеція здійснює свою традиційну політику свободи від союзів у мирний час та підтримує нейтралітет у випадку війни в рамках зобов'язань, які накладає членство в ООН. Також наголошувалося на тому, що ця зовнішня політика

відповідає не тільки інтересам Швеції, але й зобов'язана підтримувати мирні і дружні зв'язки у цій частині Європи. З радянського боку було заявлено, що СРСР, як і досі, буде поважати цю свободу від спілок і мирну політику Швеції» [53].

Таким чином, головною особливістю нейтралітету Швеції після Другої світової війни є середовище, в якій розвивається нейтралітет. Сьогодні основними характеристиками є глобалізація та інтеграція, в якій бере участь весь світ.

Безсумнівно, важливим є розуміння мінливості політики Швеції для збереження її економічної, політичної життєздатності, а так само безпеки в нових умовах. Не дивлячись на думку Крамера, нейтралітет усе ж таки залишається актуальним і в умовах інтеграції сучасного світу. Високий рівень інтеграції Європи не захищає від небезпеки конфліктів як економічних, політичних, так і військових. З огляду на цю особливість сучасного рівня інтеграції, нейтралітет є працездатною формою політики держав.

5 травня 1949 року Швеція вступила до Ради Європи і є однією з країн – засновниць цієї організації. У 1950 році стала членом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Через розширення терміна нейтралітет в ці роки, вступ до міжнародних організацій не вказував на відступ від нейтральної політики країни. Але вступ в ЄЕС все ще був неможливим, бо наднаціональна політика і нейтралітет поняття різноспрямовані.

У 1960 році в Конго почалася гостра політична криза, яка охопила колишнє Бельгійське Конго після здобуття незалежності в червні 1960 року. Організація Об'єднаних Націй була занепокоєна тим, що бельгійці підтримують сепаратистів в Конго і генеральний секретар ООН (на той момент це був швед Даг Гаммаршельд) вирішив, що необхідно продемонструвати миротворчий потенціал організації, і відіслати туди миротворців. 14 липня Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй прийняла декларацію 143, в якій закликала Бельгію відізвати війська з Конго і замінити їх миротворчими

силами ООН. У складі миротворців були і військові зі Швеції. Це був перший випадок недотримання нейтралітету Швецією після Другої Світової війни.

Так само шведські війська були в складі сил ООН на Кіпрі та Близькому Сході. Кілька спостерігачів зі Швеції є в буферній зоні між Північною і Південною Кореєю. Також в даний час вона представляє Сполучені Штати, Канаду та кілька західноєвропейських держав у Північній Кореї для консульських питань.

Швеція завершивши своє дворічне членство в Раді Безпеки ООН, взяла участь у зусиллях по запобіганню війни та конфліктів. Зараз шведський уряд веде переговори резолюції про припинення вогню в Сирії, продовжує забезпечувати гуманітарну допомогу мільйонам людей. Також він займає провідну роль у питаннях, що стосуються дітей, які постраждали у збройних конфліктах, значно посилив роботу ООН стосовно проблем жінок, миру та безпеки [53].

З 1969 по 1976 роки прем'єр – міністром Швеції був Улоф Пальме. Він відрізнявся новим баченням Шведського нейтралітету і стверджував, що Швеція проводить політику «активного нейтралітету», який ніколи не був ізоляціоністським. В період визвольної боротьби «третього світу», Швеція, що не мала колоніального минулого, несла місію поширення ідеї міжнародної солідарності.

Загалом, Швеції вдалося забезпечити самодостатність своїх оборонних можливостей і тим самим – незалежність від військових блоків. Однак це коштувало країні 2,5–3 % ВВП щорічно – таким був обсяг її оборонних витрат в часи холодної війни.

До особливостей шведського нейтралітету цього періоду слід додати ще дві ознаки. По – перше, попри позаблоковий статус Швеції, офіційна доктрина НАТО розглядала її як природного союзника, армія якого утримуватиме скандинавський плацдарм і створюватиме своєрідний «буфер» між СРСР і членом НАТО – Норвегією. Відповідно, Швеція мала всі підстави покладатися

на Альянс у випадку будь – якого збройного посягання на її територію і суверенітет.

По – друге, будучи нейтральною, Швеція, однак, завжди виступала проти будь – якої агресії, не остерігаючись ускладнення відносин з країнами – лідерами обох воєнно – політичних блоків.

При цьому Швеція була і залишається одним з лідерів міжнародного руху за роззброєння. У рамках ООН країна прагнула поширити підтримку найменш розвиненим країнам, а також сприяти інтеграції в світову політику держав, які здобули незалежність через деколонізацію [53].

П'ятий етап трансформації нейтралітету Швеції бере початок після закінчення «холодної війни», саме на цьому етапі він зазнає найбільш істотні зміни. Його аналіз показує, яким чином змінюються засади нейтралітету під впливом процесів глобалізації та регіоналізації. В умовах нових викликів кінця ХХ – початку ХХІ ст. нейтралітет Швеції завадив належним чином зреагувати на міжнародні кризи, такі як криза в Косово в 1999 році, стали загострюватися проблеми міжетнічного характеру та «заморожені» конфлікти, тобто виникнення «гарячих точок», де розвиток подій вражає не лише локальну територію, а й довколишні регіони. З такими новими загрозами міжнародній безпеці, як міжнародний тероризм та кіберзлочинність країна не могла боротися самотужки, навіть з її сильною системою національної оборони.

Протидія таким загрозам можлива лише через врегулювання кризових ситуацій безпосередньо в цих «точках» і потребує спільних дій у межах багатостороннього співробітництва. Отже, ситуація безпеки у світі та в європейському регіоні останнім часом швидко змінюється. Після завершення холодної війни шведська модель самодостатнього, «добре озброєного нейтралітету» поступово втрачає сенс. З одного боку, зникла загроза глобального протистояння, з другого – з'явилися нові загрози несистемного характеру (міжнародний тероризм, кіберзлочинність тощо). Будь–яка сильна та самодостатня система національної оборони від таких загроз повністю захиститися не в змозі [3].

Після вересневих подій 2001 року в США стало очевидним, що першочерговим завданням світових структур безпеки є пошук адекватних відповідей на нові загрози, що стали реальністю, а також модернізація національного законодавства. Основу сучасної політики міжнародної безпеки Швеції становлять Конституція країни, Закон «Про нову оборону» 1999 року, Постанова уряду «Наша майбутня оборона» 2004 року, Стратегія безпеки Швеції 2006 року та інформаційні матеріали Міністерства оборони «Функціональний захист» 2012 року [78].

Після подій у Косово, Швеція дещо змінила погляди на свій нейтралітет: вона стала допускати співробітництво у разі загрози миру та безпеці. Це можна наглядно побачити у звіті комітету з конституційних і закордонних справ Швеції (2002 року): «Нейтральний напрямок політики безпеки добре працював при появі конфліктів. Але в майбутньому безпека – це дещо більше, ніж відсутність військових конфліктів. Тому для нашої країни буде краще співпрацювати з іншими державами в галузі безпеки. Це буде також проявлятися у сприянні співробітництва з Організацією Об'єднаних Націй й через членство в Європейському Союзі, провідною ціллю якого є запобігання військовим конфліктам на континенті. Розумна обороноздатність – це зараз першорядне для нашої політики безпеки» [98].

Тобто у 2002 році Швеція переглянула свою доктрину безпеки. В доктрині безпеки все ще говориться, що "Швеція проводить політику неприєднання до військових альянсів", але допускає співпрацю у відповідь на загрозу миру та безпеки. Уряд також прагне підтримувати високий рівень життя Швеції. Ці дві цілі потребують значних витрат на соціальне забезпечення, витрати на оборону та пильну увагу до можливостей, які надає зовнішня торгівля та світова економічна співпраця [98].

Усі ці обставини, на думку глави Міністерства закордонних справ Швеції К. Більдта, «підготували підґрунтя для зміни парадигми нашої зовнішньої політики та політики безпеки» [98]. Зазначені зміни полягали, зокрема, у приєднанні Швеції до ЄС і його політики безпеки, активізації

миротворчої діяльності (зокрема, у межах співробітництва з НАТО) та реформуванні Збройних сил у напрямі скорочення їх чисельності і створення сучасної, мобільної і високопрофесійної армії.

Також у 1990-х роках піднялося питання про вступ Швеції до Європейського союзу. Прем'єр – міністр Швеції Інгвар Карлссон подав заявку до вступу у Європейський союз у липні 1991 року, переговори почалися в лютому 1993 року. Нарешті, 1 січня 1995 року Швеція стала членом Європейського Союзу. Хоча деякі стверджували, що це суперечило історичній політиці нейтралітету Швеції, де вказується, що Швеція не приєдналася в ході "холодної війни", оскільки вона вважалася несумісною з нейтралітетом, інші вважали цей крок природним продовженням економічного співробітництва, яке відбувалося з 1972 року з ЄС. Шведські політичні кола врешті – решт вирішили залишити за собою право не брати участі в майбутньому оборонному альянсі ЄС. Основні шведські проблеми включали виграш популярної підтримки співпраці з ЄС, розширення ЄС та зміцнення ЄС у таких сферах, як економічне зростання, поширення робочих місць та екологічні проблеми [6].

Отже, у 1995 році Швеція приєдналася до ЄС і тим самим – до процесу формування і здійснення його політики безпеки. Контури Спільної політики безпеки і оборони почали визначатися ще в 1990-х роках у Петерберзьких деклараціях Західноєвропейського союзу (1992 року) [96] та Спільній декларації з оборони Європи (1998 року) [97]. Однак, конфлікт у колишній Югославії (1991–1995 роки), Косовська криза (1999 року), теракти в США (2001 року) і війна в Іраку (2003 року) виявили неготовність об'єднаної Європи оперативної і ефективно діяти, як того вимагають обставини, для врегулювання кризових ситуацій.

Як відомо, Маастрихтський договір про ЄС 1992 року передбачав розробку Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, невід'ємним складником якої стала Європейська політика безпеки і оборони (ЄПБО) [112]. На цей час у межах ЄПБО сформовано інституційні структури, здійснюється

низка операцій (зокрема, на Балканах), у яких беруть участь шведські поліцейські та військові підрозділи.

Початок ХХІ ст. ознаменувався наміром європейців побудувати Європейську (після Лісабонських договорів – Спільну) політику безпеки і оборони як невід’ємну складову Спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Стимулом до пошуку шляхів забезпечення безпеки в Європі власними силами послужили два фактори: послаблення трансатлантичних зв’язків і прагнення лідерів європейської інтеграції, насамперед Німеччини і Франції, до подальшого поглиблення співпраці. Разом з тим тісні трансатлантичні зв’язки позначилися на національних позиціях держав – членів ЄС щодо СПБО. Особливо помітним вплив атлантизму був під час підготовки і розгляду у червні 2016 року Глобальної стратегії зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. Жодна з інноваційних ідей (створення європейської армії, європейського генерального штабу, Європейського оборонного фонду) не отримала підтримку більшості країн. Проти цих ідей категорично виступали Великобританія, країни Балтії і Польща, їх позиції підтримували Ірландія, Австрія, Швеція і Фінляндія, які побоюються, що, зробивши ставку на європейську армію, вони можуть виявитися втягнутими в збройний конфлікт.

Незважаючи на те, що нейтральна Швеція відчувала потребу бути краще озброєною, факт того, що вона прийняла багатостороннє оборонне співробітництво, був досить неочікуваним. Тому сьогодні на перший план виходить розвиток співробітництва з іншими країнами, у тому числі проведення спільних навчань, та спільні розробка й закупка сучасного озброєння та військової техніки. Близько десяти років тому Швеція приєдналася до Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу і керувала спробою створення Північної бойової групи – як багатосторонньої військової структури, до якої б увійшли також Естонія, Фінляндія та Норвегія, чисельністю 2400 чоловік. Ця група б підтримувала зусилля Європейського Союзу, спрямовані на формування сил швидкого реагування ЄС [12].

Незабаром це допомогло створити Північну оборонну співпрацю, яка об'єднала п'ять країн Північної Європи, в тому числі дві країни – члени НАТО. Сьогодні Швеція бере активну участь у миротворчих і гуманітарних операціях щодо запобігання військових конфліктів. Неможливо не взяти до уваги той факт, що з п'яти країн (Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Естонія) Швеція виділила найбільшу кількість військовослужбовців в Північну бойову групу швидкого реагування ЄС і штаб підрозділу цієї групи знаходиться саме в Швеції.

Одночасно з цим, вступ Швеції до ЄС поставив питання потенціального включення держави до НАТО, утім усе обмежалося заявами шведських політиків, які наголошували на поглибленні співробітництва та з Альянсом для того, щоб посилити свою роль у забезпеченні безпеки, як регіональної, так й глобальної, а також у миротворчій діяльності й врегулюванні кризових ситуацій.

Країна приєдналася до розвитку та інтеграції оборонної промисловості країн ЄС. Будучи однією з країн, міністри оборони якої в 2000 році підписали Рамкову угоду щодо заходів сприяння функціонування європейської промисловості у галузі оборони. У 2001 році вони уклали декларацію, в якій йдеться мова про такі зобов'язання:

- 1) співробітництва в галузі високих технологій з метою створення європейських потужностей з виробництва бойових авіаційних систем;
- 2) започаткування Європейської програми закупівлі технологій;
- 3) заохочення європейської промисловості до забезпечення належної фінансової підтримки зазначених зусиль [18].

У грудні 2003 року за участі Швеції була затверджена Європейська стратегія безпеки, спрямована на протидію цим новим загрозам, створення зони безпеки довкола ЄС, підтримку безпеки і стабільності у світі через врегулювання кризових ситуацій. Також розроблено Концепцію європейських бойових груп – регіональних військових підрозділів на рівні полку на чолі з країною – лідером регіону, якою в Північній Європі є саме Швеція, оскільки її

збройні сили є основою Північної бойової групи, до якої ввійдуть також військові контингенти Естонії, Норвегії і Фінляндії. Планується створення Скандинавського загону швидкого реагування для участі в миротворчих операціях, спільного військово – морського підрозділу для патрулювання морських кордонів, забезпечення контролю повітряного простору, щоб підвищити рівень колективної безпеки. Заплановано також створити спільну групу для подолання наслідків катастроф, супутникову систему, єдину мережу боротьби з кібератаками, зміцнити військове співробітництво у сфері транспорту, медицини, освіти, матеріального забезпечення тощо [18].

Співпраця Швеції з Північноатлантичним Альянсом активізувалася ще наприкінці минулого століття: у 1992 році країна отримала статус спостерігача в Раді Північноатлантичного співробітництва, 1994 року – приєдналася до Програми «Партнерство заради миру», що суттєво розширило її військові та політичні контакти з Альянсом. Ця програма дала змогу стати партнером НАТО без вступу до цієї організації. Розвивається співпраця альянсу та країни у військово – технічній сфері. Швеція розглядала НАТО як додатковий інструмент у врегулюванні конфліктів, а співробітництво – як необхідність впливати на процес прийняття рішень в рамках організації. Також країна стала Партнером з розширеними можливостями у 2014 році (разом з Австралією, Фінляндією, Грузією та Йорданією). Ця програма передбачає "розширений діалог в сфері розвідки, надання можливості представникам країни – партнера займати посади в штаб – квартирі НАТО або в командній структурі Альянсу"[13].

Будучи членом Міжнародних сил сприяння безпеці (ISAF), шведський контингент в Афганістані сприяв відновленню провінції Мазарі – Шаріф (з 2006 року), будучи відповідальним разом з фінськими військовиками за чотири північні провінції Афганістану.

Аналогічним чином Швеція як і раніше відіграє активну роль у відпрацюванні завдань нещодавно створених Сил реагування НАТО. Швеція має сусідство по балтійському регіону з Росією, яка в останній час заявляє себе

як активний військово – політичний гравець, тому політичні сили Швеції – як соціал – демократичний уряд (який традиційно виступає за дотримання і поглиблення шведського нейтралітету), так і правоцентристська опозиція (яка традиційно виступає за тіснішу співпрацю з НАТО) – вжили заходів для приєднання Швеції до Сил реагування НАТО (або NRF – це передовий загін альянсу, група швидкого реагування, здатна захистити будь – якого члена НАТО за будь – якої загрози) [13].

Окрім цього, у останні десятиріччя Швеція активно взаємодіяла з країнами Балтії, які є членами Північноатлантичного альянсу, і підтримувала їх у перетворюванні збройних сил і системи оборони країн. Водночас шведська держава і Норвегія, яка також є членом НАТО, поширювали заходи стосовно спільного спостереження за повітряним і морським простіром.

Наприкінці минулого тисячоліття набув розвитку такий аспект міждержавного військово – політичного співробітництва, як проведення спільних операцій з підтримки миру під егідою різних міжнародних організацій. Миротворчій діяльності надається важливе значення політиці міжнародної безпеки Скандинавських країн. У Шведській оборонній програмі 1996 року зазначено, що проведення міжнародних операцій з підтримки миру є головним завданням збройних сил Швеції.

Беручи участь у миротворчих операціях, Скандинавські країни передбачають дві основні мети. По – перше, це політична мета: демонстрація свого внеску в забезпечення міжнародної безпеки, прагнення бути не тільки споживачами, але й експортерами безпеки. По – друге, це військова мета: набуття досвіду й оцінка боєздатності власних збройних сил. Слід зазначити, що спільна участь Скандинавських країн у проведенні різних миротворчих операцій становить значну частину співробітництва Північних країн у галузі безпеки.

Нині Швеція є активним учасником миротворчих місій НАТО: у 1996 році вона разом із Австрією і Фінляндією надали свої сили під керівництво НАТО для миротворчих операцій у Боснії і Герцеговині; у 1999 році

австрійські, шведські, фінські та швейцарські сили взяли участь в очолюваних НАТО миротворчих силах у Косово; у 2000 році шведські сили приєдналися до операції НАТО в Афганістані; у 2008 році Швеція провела навчання з участю союзників із НАТО і шведських цивільних та військових сил, щоб випробувати нові способи ефективного обміну критично важливою інформацією у надзвичайних ситуаціях. Також шведські Збройні сили беруть участь у спільних навчаннях з військовими контингентами країн Альянсу. Їх нинішнє реформування спрямоване, серед іншого, на забезпечення сумісності систем озброєнь, управління, логістики тощо з арміями країн НАТО. Загалом, можна стверджувати, що протягом останнього десятиліття Швеція активно формує систему національної оборони, відповідну стандартам Альянсу.

Проте жодних кроків, спрямованих на приєднання до нього протягом цього часу країна не робила. Навпаки, у згаданих вище щорічних зовнішньополітичних деклараціях уряду, як і раніше, обов'язково містилися підтвердження позаблокового статусу Швеції [39].

Ситуація дещо змінилась останнім часом – унаслідок, зокрема, підвищення активності Росії в районі Арктики та збройного конфлікту в Грузії. Шведські ліберали та деякі інші політичні сили знову підіймають тему приєднання, яка до цього часу зберігала позаблоковість [44].

Протягом більшої частини ХХ століття Швеція дотримувалася політики нейтралітету, що дозволило країні зберегти стабільність навіть у періоди великих глобальних конфліктів. Проте зростання військової загрози у Балтійському регіоні, зміна геополітичної динаміки та безпрецедентна російська агресія проти України у 2014 і 2022 роках стали потужними каталізаторами трансформації оборонної політики Швеції.

Швеція подала заявку на вступ до НАТО одночасно з Фінляндією в травні 2022 року. Обидві країни мають спільну історію військового співробітництва і стратегічного партнерства, що підсилює їхні позиції в регіоні. Членство в НАТО дозволяє їм діяти спільно для забезпечення безпеки Балтійського моря.

Вступ Швеції до НАТО у 2024 році став результатом значних змін у глобальному геополітичному контексті, які мали безпосередній вплив на безпеку в Європі. Цей пункт можна розширити через кілька ключових аспектів, які детально описують, як зміни в міжнародному середовищі вплинули на рішення Швеції.

Від початку війни в Україні НАТО активізувало свою діяльність у Європі. США, як провідна країна Альянсу, збільшили свою військову присутність у Європі, зокрема шляхом розгортання додаткових військ у Східній Європі та проведення спільних навчань з союзниками. Це створило відчуття безпеки серед країн, які раніше могли сумніватися в ефективності колективної оборони.

Зміцнення трансатлантичних зв'язків стало важливим елементом у формуванні нової архітектури безпеки в Європі. Швеція усвідомила, що для забезпечення своєї безпеки необхідно інтегруватися в цю структуру, щоб отримати доступ до колективних гарантій захисту.

Створення спільних оборонних структур: Вступ Швеції до НАТО дозволяє зміцнити оборонні структури в регіоні Північної Європи. Це включає інтеграцію систем протиповітряної оборони та об'єднання військових ресурсів для підвищення ефективності реагування на потенційні загрози.

Після початку війни в Україні підтримка ідеї вступу до НАТО серед населення Швеції значно зростає. Соціологічні опитування показали, що більшість шведів стали підтримувати членство в Альянсі, що стало важливим фактором для політичних партій. Зміна позицій ключових політичних сил у Швеції також сприяла ухваленню рішення про вступ до НАТО. Соціал-демократична партія, яка раніше виступала проти членства, змінила свою позицію під тиском нових реалій безпеки.

Вступ Швеції до НАТО суттєво змінив баланс сил у Північній Європі. Це не лише зміцнює обороноздатність Альянсу, але й обмежує можливості Росії для маневрування біля своїх західних кордонів. Присутність шведських

військ у складі НАТО підвищує рівень готовності до реагування на потенційні загрози з боку Росії.

Основними перешкодами на шляху до членства Швеції в НАТО була позиція окремих країн, зокрема, Туреччини та Угорщини.

Туреччина блокувала вступ Швеції, вимагаючи від Стокгольма виконання умов, пов'язаних з реформами антитерористичного законодавства. Анкара висловлювала стурбованість щодо того, що Швеція надає притулок членам організацій, які Туреччина вважає терористичними, зокрема Робітничій партії Курдистану (РПК). Турецька сторона вимагала екстрадиції цих осіб, що викликало напруженість між країнами⁴⁵.

Угорщина також затримувала ратифікацію шведської заявки на вступ до НАТО, вимагаючи певних політичних поступок і розглядаючи питання про можливу купівлю шведських винищувачів Gripen. Це створювало додаткові труднощі для Швеції в процесі інтеграції до Альянсу³⁶.

Протягом тривалого часу в Швеції існували політичні сили, які виступали проти вступу до НАТО, підтримуючи традиційну політику нейтралітету. Соціал-демократична партія, яка довгий час була проти членства, змінила свою позицію лише після початку війни в Україні, що свідчить про те, що внутрішня політична підтримка була необхідною для подання заявки. Хоча з початком військових дій в Україні підтримка вступу до НАТО зросла, раніше шведи були скептично налаштовані щодо відмови від нейтралітету. Зміна суспільної думки відбулася не одразу і потребувала часу для формування консенсусу серед населення.

Ці фактори разом ускладнили процес вступу Швеції до НАТО, який завершився лише після виконання певних умов і досягнення політичного консенсусу як всередині країни, так і на міжнародному рівні.

З приєднанням Швеції до НАТО стратегічне розташування Альянсу зазнало значних змін, що має важливі наслідки для безпеки в Європі.

Контроль над Балтійським морем: Швеція, розташована між Норвегією та Фінляндією, фактично перетворила Балтійське море на "озеро НАТО". Це

означає, що з присутністю шведських військових сил, таких як підводні човни та винищувачі Gripen, НАТО отримало можливість більш ефективно контролювати цей важливий водний шлях.

Приєднання Швеції дозволяє створити більш тісну військову співпрацю між Скандинавськими країнами (Швеція, Фінляндія, Норвегія, Данія та Ісландія). Це вперше в історії забезпечує інтеграцію всіх цих країн в один військовий союз, що підвищує колективну оборону регіону¹³.

Острів Готланд, який належить Швеції і розташований неподалік від Калінінграда (російської ексклаву), стає ключовим пунктом для контролю над Балтійським морем. На острові планується розширення військових об'єктів, що дозволить забезпечити більш ефективну оборону і реагування на потенційні загрози з боку Росії¹².

Швеція планує модернізувати свою залізничну мережу для швидшого транспортування військових вантажів та техніки. Це підвищить оперативну мобільність НАТО в регіоні та дозволить швидше реагувати на загрози¹.

Країна також зобов'язалася підвищити свої витрати на оборону до 2% ВВП відповідно до стандартів НАТО. Це не лише зміцнить її власні збройні сили, але й посилить загальну спроможність Альянсу.

Отже, після проголошення на початку XIX ст. безпекова політика Швеції зазнала істотних змін. Умовно її еволюцію можна поділити на б основних етапів. Перший етап (1814 – 1907 роки) – це перші спроби Швеції проголосити свій нейтральний статус, обумовлені втратою провідної ролі в Північній Європі, неспроможністю держави належним чином забезпечити національну безпеку та намагання Швеції та інших країн створити загальні правила нейтралітету, розробити універсальні права та обов'язки нейтральних держав у випадку війни або військового конфлікту. На другому етапі (початок XX ст. – 1939 року) визначається межа у політиці нейтралітету країни: вона стала здобувати традиційний характер, вважатися предметом гордості громадян. Третій етап (1939 – 1945 роки) позначився проголошенням статусу «неворожості» замість позаблокового статусу, щоб запобігти загрози з боку

СРСР. Четвертий етап (1950–ті – 1990–ті роки) включає зміну сутності нейтралітету на «позаблоковість у мирний час, націлену на нейтралітет під час війни», а також тісну співпрацю з ООН, участь у миротворчих операціях. П'ятий етап (з кінця ХХ ст.) характеризується змінами під впливом процесів глобалізації та актуалізації нових загроз міжнародній безпеці. З 2022 р., початку широкомасштабної агресії Росії проти України слід починати шостий етап – інтеграція до структур Північноатлантичного альянсу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження моделі національної безпеки Швеції ми дійшли до наступних висновків:

1. Була досліджена теоретико – методологічна база роботи, проаналізовано підходи до тлумачення понять «безпека», «нейтралітет», які є категоріальним апаратом дослідження, їх рівнів та моделей, форм та видів. При цьому єдиних підходів до визначення цих понять в науковій думці немає, вони мають дискусійний характер.

2. Було проаналізовано стан наукової дослідженості проблеми, історіографічну, джерелознавчу та методологічну базу. Історіографічна база поділена на п'ять груп, в яких йдеться про аналіз підходів до понять «безпека», «нейтралітет», їх різновидів та моделей, а також приділяється увага зовнішній політиці Швеції, вивченню закономірностей розвитку її зовнішньополітичної доктрини та проблемі еволюції моделі національної безпеки шведської держави.

Джерельна база була поділена на 4 групи документів, які містять основні міжнародні договори, звіти та заяви стосовно нейтрального статусу європейських країн, зокрема, шведської держави, а також матеріали ЗМІ щодо її зовнішньополітичного курсу.

У процесі написання роботи було використано такі методи дослідження, як аналіз та синтез, контент – аналіз, метод екстраполяції, метод групування базового матеріалу та методи аналогії та порівняння, а також принципи історизму та хронології.

3. Під час написання роботи було встановлено причини обрання Швецією нейтралітету як основи моделі національної безпеки, а саме: по – перше, це наміри шведської держави закріпити свої позиції після Наполеонівських війн на міжнародній арені, по – друге, це намагання країни

зберегти незалежність та забезпечити безпеку своїх громадян у потенціальних конфліктах.

Також була розкрита дискусія в шведському суспільстві стосовно засад забезпечення безпеки держави на різних історичних етапах. При цьому наголошувалося, що Швеція не припиняє шукати ефективні методи забезпечення безпеки, на прикладі співпраці в сфері безпеки в рамках ООН, ЄС та НАТО.

5. Була охарактеризована нормативно – правова база Швеції в сфері безпеки, яка складається з Конституції країни, Законів та Постанов «Про оборону», а також Стратегії безпеки Швеції, інформаційних матеріалів Міністерства оборони та документів Комісії з питань оборони.

Також була проаналізована нормативно – правова база у рамках співробітництва з Європейським Союзом, яку складали такі документи, як Рамкова угода 2000 року, спільні ініціативи у питаннях посилення ролі ЄС в області врегулювання конфліктів, Європейська стратегія безпеки 2003 та 2016 років та основоположні документи ЄС. Окрім цього, відзначена співпраця з НАТО у рамках Програми «Партнерство заради миру» та з Організацією Об'єднаних Націй у сфері безпеки та миротворчій діяльності.

Механізмами реалізації нормативно – правової бази Швеції в сфері безпеки можна назвати Комісію з питань оборони, а також Європейське оборонне агентство, які займаються розвитком оборонного потенціалу та підвищують ефективність оборонних досліджень і технологій.

6. Було проаналізовано еволюцію безпекової політики Швеції на основі виокремлення її основних етапів та визначенні їх характерних рис. Окрім цього, були встановлені особливості та тенденції шведської політики нейтралітету на сучасному етапі.

Умовно було виділено 6 основних етапів. Перший етап (1814 – 1907 роки) – це перші спроби Швеції проголосити свій нейтральний статус, обумовлені втратою провідної ролі в Північній Європі, неспроможністю держави належним чином забезпечити національну безпеку та намагання

Швеції та інших країн створити загальні правила нейтралітету, розробити універсальні права та обов'язки нейтральних держав у випадку війни або військового конфлікту. На другому етапі (початок ХХ ст. – 1939 року) визначається межа у політиці нейтралітету країни: вона стала здобувати традиційний характер, вважатися предметом гордості громадян. Третій етап (1939 – 1945 роки) позначився проголошенням статусу «неворожості» замість позаблокового статусу, щоб запобігти загрози з боку СРСР. Четвертий етап (1950–ті – 1990–ті роки) включає зміну сутності нейтралітету на «позаблоковість у мирний час, націлену на нейтралітет під час війни», а також тісну співпрацю з ООН, участь у миротворчих операціях. П'ятий етап (з кінця ХХ ст.) характеризується змінами під впливом процесів глобалізації та актуалізації нових загроз міжнародній безпеці. Шостий етап став відповіддю на широкомасштабну російську агресію проти України та загрозу безпеці європейських країн, що зумовило відмову країни від політики нейтралітету та вступ до НАТО.

7. Також встановлено особливості та тенденції шведської безпекової політики на сучасному етапі. З'ясовано, що Швеція в сучасному світі, особливо в Європі, грає важливу роль і займає особливе місце на міжнародній арені. Особливістю шведського феномену сьогодні є його розвиток в умовах процесів глобалізації та інтеграції. Ці процеси вплинули на зовнішню політику країни і показали їй важливість брати участь у світових процесах. І ми бачимо активну позицію Швеції в різних міжнародних організаціях та на міжнародній арені. Ці зміни стали відповіддю на цілий ряд міжнародних подій. Вхід Швеції в ЄС, міжнародні кризи, такі як війна в Косово або Афганістані і терористичні акти вплинули на концепцію і роль нейтралітету Швеції.

Отже, ми можемо зробити висновок, що шведська безпекова політика має багату історію, а його правові основи серед дослідників визивають чимало дискусій. Також треба відзначити, що вона має досить вільний та гнучкий характер і його трактування може змінюватися в залежності від ситуації, внутрішніх та зовнішніх обставин, що в свою чергу дозволяє державі досить

швидко адаптуватися до нових умов у міжнародному середовищі, нових викликів сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абузярова А. Культура Швеції та її відносини з Україною. Вид. Національного університету "Львівська політехніка". 2009. С. 16-17. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6445/1/3.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
2. Алієва Е. Е. Безпекова політика Швеції в контексті російської агресії проти України. Грані. 2019. Т. 22, № 5. С. 14—24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2019_22_5_4 (Дата звернення: 02.11.2024).
3. Антошкін В., Цвірова В. Трансформації концепції нейтралітету та позаблоковості європейських країн в умовах глобалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2 (27). С. 161 – 167.
4. Бараш Ю., Їжак О., Мерніков Г. Європейський нейтралітет і невизначеність України : Монографія. Під ред. д-ра техн. наук, професора А. І. Шевцова. Дніпропетровськ : ДФ НІСД, 2002. С. 101 – 107.
5. Безкоровайний В. Політика нейтралітету. Так чи ні? // Морська держава. 2010. № 15. С. 58–60. URL: <https://mil.in.ua/uk/d0-bf-d0-be-d0-bb-d1-96-d1-82-d0-b8-d0-ba-d0-b0-d0-bd-d0-b5-d0-b9-d1-82-d1-80-d0-b0-d0-bb-d1-96-d1-82-d0-b5-d1-82-d1-83-d1-82-d0-b0-d0-ba-d1-87-d0-b8-d0-bd-d1-96/> (дата звернення: 25. 09. 2024).
6. Битяк Ю., Яковюк І. Спільна політика безпеки і оборони ЄС: еволюція і стратегія розвитку. *Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки* : зб. наук. ст. за матеріалами III Харків. міжнар. – прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків. 2017. Ч. 1. С. 3—9.
7. Білорус О.Г., Гончаренко М.О., Зленко В.А. Глобалізація і безпека розвитку : монографія. К. : КНЕУ, 2001. С. 555 – 557.

8. Брайчевська О., Ковальчук Ю. Зовнішня політика Швеції в умовах сучасної геополітичної ситуації *Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки.* 2017. № 14 (3). С. 90—99. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/20985/> (Дата звернення: 02.11.2024).
9. Вдовенко В. Роль і місце європейських нейтральних країн в загальноєвропейській системі безпеки. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2005. Вип. 55. Ч. II. С. 68 – 77. URL : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=policy&id=353&start=6 (дата звернення: 26. 09. 2024).
10. Відмова Швеції від нейтрального / позаблокового статусу або чому членство України в НАТО не повинно мати альтернативи. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/16813> (Дата звернення: 02.11.2024).
11. Герасімова Г. Безпекова політика Королівства Швеція. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9227> (Дата звернення: 02.11.2024).
12. Гладиш, Маріанна. "Еволюція безпекової парадигми скандинавських держав протягом ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини.* 2019. № 46. С. 27—36. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VLNU_Mv_2019_46_5.pdf (Дата звернення: 02.11.2024).
13. Горбатюк С. Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико – правових учень – до сучасної наукової думки // *Вісник НАДУ при Президентіві України*, 2016. № 2. С. 28 – 35.
14. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. Європейська безпека: можливий шлях послабити виклики і загрози // *Дзеркало тижня*, 2009. №43. С. 7 – 13.
15. Дмитрієв А. Інститут постійного нейтралітету в міжнародному праві: монографія. К. : Юрид. думка, 2005. 312 с.

16. Завада Я., Пальок Я. Політика нейтралітету Швеції у XXI столітті. Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право. 2022. № 3 (55). URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/269546/265034> (Дата звернення: 02.11.2024).
17. Коломієць О. Безпекова парадигма Скандинавського нейтралітету: на прикладі Швеції. *Проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 6. С. 81—98.
18. Коломієць О. В. Безпекова парадигма Скандинавського нейтралітету: на прикладі Швеції та Фінляндії. // *Проблеми міжнародних відносин*, 2013. Вип. 6. С. 81 – 98.
19. Котляр О. Відносини російської федерації та скандинавських країн: безпековий вимір (на прикладі Швеції та Норвегії). URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/17640/1/phd-final.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
20. Манжола В. А., Вдовенко В. М. Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин: Монографія. К. : Видавничо – поліграфічний центр «Київський університет», 2007. С. 164 – 167.
21. Мельник Н. Трансформація концепту нейтралітету: (вплив процесу глобалізації на позицію нейтральних країн наприкінці ХХ – початку ХХІ століття). *Зовнішні справи*. 2007. № 8. С. 23—26.
22. Мельник О., Клименко В. Нейтралітет у євроатлантичному вимірі: історія та сучасність. *Національна безпека та оборона*. 2012. № 2—3. 314 с.
23. Мельник О., Чернова А. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції // *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. С. 30 – 36.
24. Парламент Швеції офіційно схвалив вступ країни до НАТО. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shvetsia-nato/32329745.html> (Дата звернення: 02.11.2024).
25. Пашков М. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет // *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. С. 40 – 43.

26. Росія біля воріт. Швеція коригує свою оборонну стратегію. SACDS. 2021. URL: <https://cacds.org.ua> (дата звернення: 25.05.2024).
27. СПІВПРАЦЯ ПІВНІЧНИХ КРАЇН У СФЕРІ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/971/991> (Дата звернення: 02.11.2024).
28. Трофименко А., Чокотило Н. ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ШВЕДСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ. URL: <https://visnyk-politologia.mdu.in.ua/АРХІВ-uk/26/21.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
29. Хоменко Г. Д. Основи миротворчості: навчальний посібник. К. : Видавничий дім ДЕМІД, 2008. С. 228 – 256.
30. Циганов В. П. Політична безпека і безпечна політика: Складові, ознаки, стан, тенденції. К. : Ніка–Центр, 2006. С. 85 – 93.
31. Чекаленко Л. Позаблоковість чи нейтралітет: європейський досвід // Зовнішні справи, 2013. № 7. С. 16 – 19.
32. Шевченко А. Основні принципи та напрями зовнішньої політики Швеції: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. К., 2013. 19 с.
33. Agius C. The social construction of Swedish neutrality : challenges to Swedish identity and sovereignty. Manchester : Manchester Univ. Press, 2006. P. 222 – 225.
34. Agius C. Transformed beyond recognition? The politics of post – neutrality. Cooperation and Conflict. 2011. № 46. P. 370 – 395.
35. Ann-Sofie Dahl Sweden, Finland and NATO: Security partners and security producers. URL: https://www.jstor.org/stable/resrep03562.5?searchText=&searchUri=&ab_segments=&searchKey=&refreqid=fastly-default%3A43d205b5bd46d1ff7b11ea7643d1839d (Дата звернення: 02.11.2024).

36. Biden administration approves sale of F-16 jets to Turkey. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/01/27/turkey-us-f16-jets-sweden-nato/> (Дата звернення: 02.11.2024).
37. Bjorkdahl A. Ideas and Norms in Swedish Peace Policy. URL : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/spsr.12046/pdf> (дата звернення: 13.02.2019).
38. Bynander Fr. Sweden's Security Policy after Covid-19. URL: <https://www.jstor.org/stable/48697192> (Дата звернення: 02.11.2024).
39. Canada drops weapons export controls to Turkey, including drone technology. URL: <https://www.reuters.com/world/canada-drops-weapons-export-controls-turkey-including-drone-technology-2024-01-29/> (Дата звернення: 02.11.2024).
40. Chang F. K. Sweden's Foreign Policy: Nonaligned, But Not Entirely Neutral. URL : <https://www.fpri.org/2017/11/swedens-foreign-policy-nonaligned-not-entirely-neutral/> (дата звернення: 30. 09. 2019).
41. Closing Sweden's Military Security Deficit:: the National Debate on NATO Membership. URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep17616.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
42. Cottey A. The European neutrals and NATO: ambiguous partnership. Contemporary security policy. 2013. № 34 (3). PP. 446—472. (Дата звернення: 02.11.2024).
43. Dalsjö R. The hidden rationality of Sweden's policy of neutrality during the Cold War. Cold War History. 2014. № 14 (2). PP. 175—194. (Дата звернення: 02.11.2024).
44. Den starkes rätt?: En säkerhetspolitisk studie av Sveriges militära stöd till Ukraina. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1851299/FULLTEXT01.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).

45. Do you think Sweden should join the military alliance NATO? URL: <https://www.statista.com/statistics/660842/survey-on-perception-of-nato-membership-in-sweden/> (Дата звернення: 02.11.2024).
46. Ericsson J. Swedish Security Policy at a Crossroads. URL: <https://www.jstor.org/stable/44642869?seq=1> (Дата звернення: 02.11.2024).
47. Felix K. Chang. Sweden's Foreign Policy: Nonaligned, But Not Entirely Neutral. URL: <https://www.fpri.org/2017/11/swedens-foreign-policy-nonaligned-not-entirely-neutral/> (дата звернення: 02. 03. 2019).
48. Ferreira – Pereira L. C. Swedish Military Neutrality in the Post–Cold War : 'Old Habits Die Hard' // Perspectives on European Politics and Society. 2005. Vol. 6, №. 3. P. 463 – 489.
49. Finnish and Swedish NATO membership What does it hold for the Arctic? By Hanna Ojanen, Arto Väisänen. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003343905-16/finnish-swedish-nato-membership-hanna-ojanen-arto-v%C3%A4is%C3%A4nen> (Дата звернення: 02.11.2024).
50. From National to International Security: The Evolution of Sweden's Neutrality and Security Policy 1945. URL: <https://kb.osu.edu/server/api/core/bitstreams/3e7eb943-e74d-4816-b9f0-1ba01a9f2d02/content> (Дата звернення: 02.11.2024).
51. FUTURE OPTIONS FOR SWEDISH SECURITY POLICY. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=38f6c7ab1b927b77e078cabe76eeaf7da6889711> (Дата звернення: 02.11.2024).
52. Goetschel L. Neutrals as brokers of peacebuilding ideas? Cooperation and Conflict. 2011. № 46. P. 312 – 333.
53. Hague Convention (V) Respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land. URL : <https://www.refworld.org/docid/3ddca4e14.html> (дата звернення: 08. 09. 2019).

54. Hetmanchuk N. Swedish Foreign Policy: Neutrality vs. Security. URL: https://pol.illinoisstate.edu/downloads/conferences/2012/2AHetmanchuk_Swedish.pdf (дата звернення: 12. 09. 2019).
55. Historical relations between Sweden and NATO. URL: <https://www.government.se/government-policy/sweden-in-nato/history-of-sweden-and-nato/> (Дата звернення: 02.11.2024).
56. Hungary, Sweden reach deal for additional Gripen fighters, with NATO clearance looming. URL: <https://breakingdefense.com/2024/02/hungary-sweden-reach-deal-for-additional-gripen-fighters-with-nato-clearance-looming/> (Дата звернення: 02.11.2024).
57. Jessup Ph. and Deak F., Neutrality. Its History, Economics and Law, v.I, The Origin, N.Y. 1935. P. 45 – 48.
58. Joesten J. Phases in Swedish Neutrality. URL : <https://www.foreignaffairs.com/articles/sweden/1945-01-01/-phases-swedish-neutrality> (дата звернення: 30. 09. 2019).
59. Joint Baltic Assembly – Nordic Council Ad Hoc Working Group Report on Baltic – Nordic Parliamentary Cooperation (28. 04. 2005). 7 p. URL : <http://www.norden.org> (дата звернення: 14. 04. 2019).
60. Justyna Gotkowska Sitting on the fence. Swedish defence policy and the Baltic Sea region. URL: <https://www.cceol.com/search/book-detail?id=550569> (Дата звернення: 02.11.2024).
61. Legislation Sweden. URL : <https://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwezwe.htm#Civil> (дата звернення: 12. 04. 2019).
62. Lindström Kl. Från neutralitet till ny realitet: Ett geopolitiskt perspektiv på Sveriges försvarspolitik mellan 1994–2023. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1827200&dswid=-7464> (Дата звернення: 02.11.2024).

63. Löfgren E. Nato and taxes: What changes about life in Sweden in March? <https://www.thelocal.se/20240226/nato-and-taxes-what-changes-about-life-in-sweden-in-march> (дата звернення: 12.09.2024).
64. McKay J. Sweden has broken its neutrality convention and sided with Ukraine. Does this matter? URL: <https://theconversation.com/sweden-has-broken-its-neutrality-convention-and-sided-with-ukraine-does-this-matter-189062> (дата звернення: 12.09.2024).
65. Military support to Ukraine. URL: <https://www.government.se/government-policy/swedens-support-to-ukraine/military-support-to-ukraine> (Дата звернення: 02.11.2024).
66. More Swedes want to join Nato than stay out. URL: <https://www.thelocal.se/20150914/poll-more-swedes-now-for-nato-than-against> (Дата звернення: 02.11.2024).
67. Nato secretary-general: Sweden joining alliance shows Putin 'failed'. URL: <https://www.thelocal.se/20240311/nato-secretary-general-sweden-joining-alliance-shows-putin-failed> (Дата звернення: 02.11.2024) (Дата звернення: 02.11.2024).
68. NATO's relations with Sweden (North Atlantic Treaty Organization). URL : http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52535.htm (дата звернення: 13. 02. 2019).
69. Nearly one-third of Swedes want to join Nato. URL: <https://www.thelocal.se/20150520/nearly-one-third-of-swedes-want-to-join-nato> (Дата звернення: 02.11.2024).
70. Partnership for Peace programme. URL : https://www.nato.int/cps/us/natohq/topics_50349.htm (дата звернення: 15. 04. 2019).
71. Neuding P. The end of Nordic neutrality. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/the-end-of-nordic-neutrality/> (дата звернення: 12.09.2024).
72. Perception on Sweden's decision to apply for NATO membership as of July 2022, by political party. URL:

- <https://www.statista.com/statistics/1293392/survey-perception-nato-membership-sweden-political-party/> (Дата звернення: 02.11.2024).
73. Permanent Structured Cooperation – PESCO Deepening Defence Cooperation among EU Member States. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_19-10-2017_1.pdf (дата звернення: 09. 09. 2024).
74. Petersberg Declaration / Western European Union Council of Ministers. Bonn.19 June 1992. URL: <http://www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf> (дата звернення: 07.09.2024).
75. PRIME MINISTER VIKTOR ORBÁN ON THE KOSSUTH RADIO PROGRAMME “GOOD MORNING HUNGARY”. URL: https://miniszterelnok.hu/en/prime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio-programme-good-morning-hungary-2023-02-24/?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=d770775549-EMAIL_CAMPAIGN_2023_03_01_05_19&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-d770775549-%5BLIST_EMAIL_ID%5D (Дата звернення: 02.11.2024).
76. Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of the Kingdom of Sweden. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_224003.htm (Дата звернення: 02.11.2024).
77. Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World (December 2008). URL : <https://europa.eu/globalstrategy/en/report-implementation-europeansecurity-strategy-providing-security-changing-world> (дата звернення: 04.05.2024).
78. Russia says it will take military-technical steps in response to Sweden's NATO accession. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-will-take-military-technical-steps-response-swedens-nato-2024-02-28/> (Дата звернення: 02.11.2024).

79. Sammansatta konstitutionsoch utrikesutskottets betänkande 2002/03. URL : http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/eus—yttre-forbindelser-i-ett_GQ01KUU2/html (дата звернення: 29.09.2024).
80. Secure Europe in a Better World: European Security Strategy (December 2003). URL : <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> (дата звернення: 04.09.2024).
81. Speech by Tobias Billström Why Sweden joined NATO – a paradigm shift in Sweden’s foreign and security policy Speech by Minister for Foreign Affairs Tobias Billström at Selwyn College, Cambridge, 16 April 2024. URL: <https://www.government.se/speeches/2024/04/why-sweden-joined-nato---a-paradigm-shift-in-swedens-foreign-and-security-policy/> (Дата звернення: 02.11.2024).
82. Statens budget i siffror. URL: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/statens-budget/statens-budget-i-siffror/> (Дата звернення: 02.11.2024).
83. Steven Erlanger. After 200 Years of Neutrality, Sweden Weighs Joining NATO. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/05/13/world/europe/sweden-finland-nato-putin.html> (Дата звернення: 29.09.2024).
84. Stockholm vill arrangera Fns miljökonferens. URL : <http://stockholmstidningen.se/2019/12/06/stockholm-vill-arrangera-fns-miljokonferens/> (дата звернення: 22.06.2024).
85. Sundelius B., ed. Foreign Policies of Northern Europe – Colorado: Westview press, 1982. P. 124—128.
86. Sweden brings benefits for NATO but accession delay raises difficult questions. URL: <https://www.chathamhouse.org/2024/02/sweden-brings-benefits-nato-accession-delay-raises-difficult-questions> (Дата звернення: 02.11.2024).
87. Sweden country brief. URL : <http://dfat.gov.au/geo/sweden/Pages/sweden-country-brief.aspx> (дата звернення: 05.10.2024).

88. Sweden in Europe and in the World: Conclusions of a Report on Security Policy by the Swedish Parliamentary Defence Commission. – Stockholm: Ministry of Defence, 1995. P. 9—10.
89. Sweden Joins NATO: Implications for the Indo-Pacific. URL: <https://thediplomat.com/2024/03/sweden-joins-nato-implications-for-the-indo-pacific/> (Дата звернення: 02.11.2024).
90. Sweden: From Neutrality to International Solidarity. (Дата звернення: 02.11.2024). URL: <https://lib.ugent.be/catalog/ebk01:4100000003359537> (Дата звернення: 02.11.2024).
91. Sweden's Foreign and Security Policy in a Time of Flux. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1660958/FULLTEXT01.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
92. Sweden's Process to Enter the North Atlantic Treaty Organization (NATO) Decision-making and Bounded Rationality in Times of Crisis. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1832088/FULLTEXT01.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
93. Sweden's Defence Policy 2016 to 2020. June 1, 2015. URL : http://www.government.se/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/sweden_defence_policy_2016_to_2020 (дата звернення: 12.04.2024).
94. Sweden's relationship to NATO How the government legitimizes its foreign security policy. URL: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=9143737&fileOid=9143738> (Дата звернення: 02.11.2024).
95. Sweden's role in NATO. URL: <https://www.government.se/government-policy/sweden-in-nato/swedens-role-in-nato/> (Дата звернення: 02.11.2024).
96. Swedish Defense on the Fence Roles to play for the Armed Forces 2015-2020. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1834832/FULLTEXT01.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).

97. Swedish lawmakers vote to endorse country joining NATO. URL: <https://apnews.com/article/sweden-finland-nato-turkey-859b734595b8e4bfe2956604c42e1231> (Дата звернення: 02.11.2024).
98. Swedish Security & Defence Policy 1990-2012. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:626364/FULLTEXT01.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
99. Tepe F. Swedish neutrality and its abandonment. URL : <http://ticaret.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s11/M00167.pdf> (дата звернення: 26.02.2019).
100. The challenges for Sweden's defence and security policies old and new. URL: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5900288.pdf> (Дата звернення: 02.11.2024).
101. The defence of northern Europe: new opportunities, significant challenges. URL: <http://surl.li/gveурх> (Дата звернення: 02.11.2024).
102. The European Consensus on Development. URL : https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/publication-the-europeanconsensus-on-development-200606_en.pdf (дата звернення: 16.06.2019).
103. The EU's common security and defence policy (CDSF). URL : https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_security_defence_policy.html (дата звернення: 05.03.2019).
104. The Government's foreign and security policy priorities following Sweden's accession to NATO. URL: <https://www.government.se/press-releases/2024/03/the-governments-foreign-and-security-policy-priorities-following-swedens-accession-to-nato/> (Дата звернення: 02.11.2024).
105. The Government's Statement of Foreign Policy 2018. URL : <http://www.government.se/speeches/2018/02/the-governments-statement-of-foreign-policy-2018/> (дата звернення: 03.05.2019).
106. The Hidden Secrets of Scandinavian Contract Law (Stockholm Institute for Scandinavian Law). URL : <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/50-15.pdf> (дата звернення: 19.04.2019).

107. The Norwegian Institute of International Affairs (NUPI). Swedish – Norwegian Defence Cooperation: New opportunities? URL : <http://www.nupi.no/en/News/Swedish–Norwegian–Defence–Cooperation–New–opportunities> (дата звернення: 16.04.2019).
108. The Progression of Sweden's Foreign Policy Since WW2. URL : <http://www.baltic21.org/foreign–policy/sweden.html> (дата звернення: 07.03.2018).
109. The social construction of Swedish neutrality: Challenges to Swedish identity and sovereignty CHRISTINE AGIUS. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt155jgn0> (Дата звернення: 02.11.2024).
110. The Treaty of Maastricht . URL : <http://fortrader.org/birzhevoj–slovar/obshhie–ponyatiya/maastrixtskij–dogovor–the–treaty–of–maastricht.html> (дата звернення: 20.12.2018).
111. Treaty of Lisbon. URL : http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.html (дата звернення: 20. 12. 2018).
112. Treaty of Nice (26 February 2001). URL : https://www.cvce.eu/obj/treaty_of_nice_26_february_2001–en–7ceddc3f–08bb–4794–90a3–281f03540a5b.html (дата звернення: 18. 02. 2019).
113. Treaty of Amsterdam. URL : <https://web.archive.org/web/20120829111957/http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf> (дата звернення: 18.02.2019)
114. Grossmark R. Swedish Membership in NATO: To be or not to be? Reviewing the perspectives in the Swedish debate. URL: <http://www.theperspective.se> (Дата звернення: 02.11.2024).
115. Wagnsson C., A security community in the making? Sweden and NATO post-Libya. *European security*. 2011. 20 (4), 585–603.
116. Why is Sweden telling its citizens to prepare for war? URL: <https://globalaffairs.org/bluemarble/sweden-tells-citizens-prepare-war-russian-aggression-nato-membership> (Дата звернення: 02.11.2024).